

Američki i ruski vojni i humanitarni intervencionizam nakon Hladnog rata

Franjčić, Andrijana

Professional thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:114:022974>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-31**

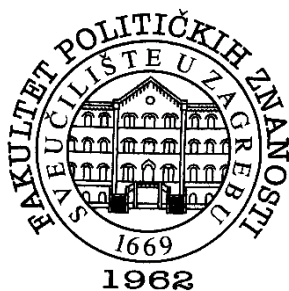


Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)



Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Poslijediplomski specijalistički studij
Vanjska politika i diplomacija



AMERIČKI I RUSKI VOJNI I HUMANITARNI INTERVENCIONIZAM
NAKON HLADNOG RATA

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Boško Picula
Studentica: Andrijana Franjčić, mag. pol. nac. sig.

Zagreb, 2024.

Izjavljujem da sam završni specijalistički rad, Američki i ruski vojni i humanitarni intervencionizam nakon Hladnog rata, koji sam predala na ocjenu mentoru doc. dr. sc. Bošku Piculi, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Andrijana Franjčić

Zahvala

Želim zahvaliti svima koji su mi pružili podršku tijekom mog fakultetskog obrazovanja. Iskreno hvala mom dragom mentoru, profesoru doc. dr. sc. Bošku Piculi, čija me podrška i poticaji ohrabruju da nastavim napredovati na obrazovnom putu. Neizmjenjerno sam zahvalna svojoj obitelji – mami Gordani, tati Draženu, sestri Ivani, bratu Dominiku i šogorici Loreni – čija mi je stalna podrška bila ključna u mom profesionalnom i akademskom usavršavanju. Hvala i mojim dugogodišnjim kolegama i prijateljima, Ivani Badžek, Marku Marjanoviću i Pavlu Škoki Gavranoviću, koji su uvijek bili uz mene. Posebna zahvala ide prijateljici i najbržoj lektorici Dariji, kao i mom dečku Dini za njihovu bezuvjetnu podršku. Ovaj rad posvećujem svojim pokojnim bakama, baki Zlati i baki Ružici, za koje duboko vjerujem da bi danas bile ponosne.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Teorijsko-metodološki okvir	3
3. Pojmovno objašnjenje idealizma i realizma kao teorija međunarodnih odnosa	5
3.1. Idealizam u međunarodnim odnosima	5
3.2. Realizam u međunarodnim odnosima	6
3.3. Mehanizmi međunarodnih institucija za održavanje kolektivnog mira	8
3.4. Humanitarne intervencije	9
3.5. Vojne intervencije	11
3.6. Preventivna intervencija	12
4. Međunarodni odnosi nakon završetka Hladnog rata	13
5. Intervencionizam Sjedinjenih Američkih Država	16
5.1. Irak 1990.	21
5.1.1. Irak 2003.	22
5.2. Somalija 1992.	24
5.3. Bosna i Hercegovina 1992./95.	26
5.4. Kosovo 1999.	29
5.5. Afganistan 2001.	32
6. Intervencije Ruske Federacije	34
6.1. Gruzija 1991.	40
6.1.1. Gruzija 2008.	42
6.2. Moldavija 1992.	44
6.3. Ukrajina 2014.	46
6.3.1. Krim 2014.	48
6.3.2. Ukrajina 2022.	49
7. Sirija 2011.	50
7.1. Sjedinjene Američke Države i Sirija	51
7.2. Ruska Federacija i Sirija	53
8. Temeljne razlike američkog i ruskog vojnog i humanitarnog intervencionizma	54
9. Zaključak	59
10. Literatura	61

Popis ilustracija

Slika 1. Vizualni prikaz komparacije humanitarnog i vojnog intervencionizma	56
Tablica 1. Intervencije po državama i podaci o dovršenosti sukoba.....	58

1. Uvod

Intervencije nakon Hladnog rata postaju sve češće korišteno sredstvo za postizanje vanjskopolitičkih ciljeva u međunarodnim odnosima. Države, posebice one koje se nalaze u statusu sila, bilo regionalnih ili globalnih, sve češće ostvaruju svoje ciljeve intervencijama umjesto tradicionalnim diplomatskim kanalima. Ova tendencija značajno utječe na globalnu sigurnost i stabilnost, a najviše se očituje u činjenici da koncept ratovanja više nije ograničen na klasične oružane konflikte između dviju strana koje su jedna drugoj objavile rat. Umjesto toga, ratovi često započinju ili se intenziviraju uz prisutnost koalicija država, s različitim interesima i ciljevima, čime se stvara kompleksna mreža sukoba i intervencija koje transformiraju suvremeni svijet.

Pitanje intervencija posebno je važno u današnjem kontekstu međunarodnih odnosa, u kojem svjedočimo više istovremenih sukoba i tenzija diljem svijeta. Sukob u Ukrajini, koji je započeo ruskom vojnom invazijom 24. veljače 2022. godine, duboko je potresao europski kontinent, vraćajući ratne strahote u središte političkog i medijskog fokusa. Ovaj je sukob podsjetnik da se sigurnost u Europi više ne može smatrati zajamčenom, te da intervencije – bilo vojna, politička ili ekonomska – igraju ključnu ulogu u oblikovanju međunarodnih odnosa. Uz svakodnevna izvješća o civilnim žrtvama i uništavanju infrastrukture, sukob u Ukrajini stvorio je novu geopolitičku dinamiku koja uključuje ne samo Rusiju i Ukrajinu, već i širi zapadni svijet, uključujući Sjevernoatlantski savez (NATO) i Europsku uniju. Pitanje intervencija postalo je temom intenzivnih rasprava u okviru međunarodnog prava, humanitarne pomoći i vojne strategije, budući da su sankcije, oružana pomoć i diplomatski pritisci dio šireg sukoba koji se ne vodi samo na bojnopolju, već i u međunarodnim institucijama.

Osim Europe, pozornost međunarodne zajednice usmjerena je i prema Bliskom istoku, gdje svakodnevna bombardiranja u Gazi i eskalacija sukoba između Izraela i Hamasa stvaraju humanitarnu katastrofu koja izaziva duboke podjele među svjetskim silama. Izraelsko-palestinski sukob jedan je od najdužih i najkompliciranijih u povijesti, i intervencije međunarodnih aktera, bilo vojnih ili diplomatskih, često dodatno kompliciraju situaciju. Upravo zbog toga, ovo područje ostaje stalni izvor nesigurnosti i tenzija, ne samo za zemlje regije, već i za globalni mir i stabilnost. Sukobi u Gazi i šire na Bliskom istoku, poput građanskog rata u Siriji, predstavljaju primjer kako međunarodne intervencije, često pod izgovorom borbe protiv terorizma ili zaštite civila, mogu voditi ka daljnjoj destabilizaciji.

Također, rastuće napetosti u Istočnoj Aziji, posebice u vezi s kineskim teritorijalnim pretenzijama prema Tajvanu, ukazuju na moguće buduće konflikte koji bi mogli rezultirati vojnom intervencijom velikih sila. Radi se o široj borbi za dominaciju u regiji Pacifika, što dodatno komplicira odnose između Kine i Sjedinjenih Američkih Država. Američke intervencije u azijskim pitanjima, kroz diplomatsku i vojnu podršku Tajvanu, mogle bi eskalirati u širi sukob, čime se ponovno aktualizira pitanje koliko su međunarodne intervencije korisne, te kada one zapravo pogoršavaju situaciju. Kina ne pokazuje znakove popuštanja, a situacija u Tajvanu mogla bi biti ključna točka za buduće geopolitičke pomake.

Dok sve ove međunarodne krize utječu na svjetski poredak, u Sjedinjenim Američkim Državama politička scena također prolazi kroz značajne promjene. Američki predsjednički izbori u studenom 2024. godine imaju potencijal oblikovati ne samo unutarnju politiku zemlje, već i vanjskopolitički smjer. Aktualna potpredsjednica Kamala Harris, predsjednička kandidatkinja demokrata na izborima, sučeljava se s republikanskim kandidatom Donaldom Trumpom, koji je u svom predsjedničkom mandatu već imao izrazito nedosljedan i nepredvidiv stav prema mnogim globalnim pitanjima. Ovi izbori posebno su značajni jer će izravno utjecati na američku vanjsku politiku u razdoblju kada je potreba za pametnim intervencijama i diplomatskim manevrima možda važnija nego ikad.

Dakle, pitanje intervencija, njihova opravdanost i učinkovitost, ključno je za razumijevanje današnjih međunarodnih odnosa. U svijetu punom sukoba i političkih tenzija, intervencije postaju sve kompleksniji fenomen koji zahtijeva detaljno proučavanje kako bi se razumjeli njihovi dugoročni učinci. Od Ukrajine do Tajvana, od Gaze do američke političke scene, ovo je tema koja ne samo da definira sadašnji trenutak, već oblikuje i budućnost međunarodnih odnosa.

2. Teorijsko-metodološki okvir

Intervencije Ruske Federacije i Sjedinjenih Američkih Država u ovom će radu biti analizirane kvalitativnim dizajnom kroz metodološki pristup komparativne analize¹ binarnog tipa² koja će uključivati usporedbu američkih intervencija u posthladnoratovskom razdoblju u državama poput Iraka, Afganistana, Somalije, Bosne i Hercegovine, Kosova i Sirije, s ruskim intervencijama u Gruziji, Moldaviji, Siriji, Ukrajini. Aktualnost teme istraživanja naglašava se pretpostavkom da obje sile primjenjuju intervencionističke politike kako bi povećale svoju moć – jedna s ciljem očuvanja trenutnog statusa velesile, dok druga teži postizanju statusa svjetske velesile što je glavna hipoteza (H1) ovoga rada. Predmet istraživanja bit će dva najveća suparnika iz Hladnog rata, SAD i Ruska Federacija kao sljednica Sovjetskog Saveza, te njihove intervencije nakon kraja Hladnog rata. Intervencije u 21. stoljeću kao vanjskopolitičko sredstvo postaju sve više pravilo, nego iznimka. Stoga, radi aktualnosti teme i težnje prema promjeni statusa sila u međunarodnim odnosima, ovaj rad temeljit će se i na nekoliko pomoćnih hipoteza:

- 1. hipoteza sugerira da su Sjedinjene Američke Države svoje intervencije pravdale liberalnim pristupom pravima, dok je Ruska Federacija svoje intervencije opravdavala iz realističke perspektive,
- 2. hipoteza sugerira da se intervencije, bilo vojne ili humanitarne koriste kao vanjskopolitičko sredstvo postizanja ili očuvanja moći u međunarodnim odnosima,
- 3. hipoteza sugerira da je realizam kao teorija međunarodnih odnosa temeljna pretpostavka i odgovor na pitanje zašto se intervencije u međunarodnim odnosima u prvom redu i provode,
- 4. hipoteza sugerira da najmoćnije države na međunarodnoj sceni mogu biti pokretači intervencija bez obzira na protivljenje međunarodne zajednice ili međunarodnih institucija.

¹ „Cilj komparativne analize je objasniti one 'zagonetke' koje se ne mogu proučavati bez uspoređivanja i koji su izvedeni iz logičkog zaključivanja. Dakle, tamo ne može biti komparativnog istraživanja bez opsežne teorijske argumentacije u pozadini ili bez metodološki odgovarajućeg potkrepljujućeg istraživačkog dizajna“ (Pennings, (2006 [1999]: 20).

² Binarna analiza sadrži metodu dva ili više slučajeva u nekoliko vremenskih intervala (Pennings, (2006 [1999]: 20), u ovom slučaju vremenski period promatranja bilježi se od kraja Hladnog rata do danas. Takva vrsta analize najzastupljenija je u komparativnim istraživanjima, radi se o tome da je fokus na slučajevima koji imaju više zajedničkih faktora ali da su jedinice analize međusobno različite, ovisno o istraživačkom pitanju (Pennings, (2006 [1999]: 20).

Kao pobjednik Hladnog rata, Sjedinjene Američke Države, putem unilateralnih akcija u međunarodnim odnosima, dominiraju u određivanju pitanja od međunarodne važnosti. Stoga, istraživačko pitanje rada usmjerava se prema identifikaciji temeljnih razlika u vanjskopolitičkim ciljevima američkog i ruskog vojnog i humanitarnog intervencionizma nakon Hladnog rata.

3. Pojmovno objašnjenje idealizma i realizma kao teorija međunarodnih odnosa

3.1. Idealizam u međunarodnim odnosima

Politička teorija idealizma bila je popularna početkom 20. stoljeća, no svoje nedostatke pokazala je 1920.-ih i 1930.-ih godina prošlog stoljeća. Idealizam je počivao na pretpostavci da će širenje svjetske trgovine i uspostava institucija stvoriti multipolarno "svjetsko društvo"³ i tako spriječiti sukobe, no ipak nije. Stoga, možemo reći kako „... idealistička škola u prvi plan stavlja međunarodne institucije kao jamce mira i stabilnosti, a njezina suvremena varijanta, institucionalizam, u središte pozornosti postavlja faktor integracije u smislu tvorbe zajedničkih institucija“ (Will-Galić, 2001: 47). Dokaz neuspjeha idealizma zapravo se očituje u zakazivanju djelovanja institucije⁴ Lige naroda, uspostavljene kao mehanizam očuvanja mira u međunarodnim odnosima nakon Prvog svjetskog rata, no radi svoje pasivne politike na uspon ekspanzionističkog fašizma i nacizma u Europi 30-ih godina prošlog stoljeća, nije bila u mogućnosti spriječiti Drugi svjetski rat. Ondje gdje je idealistička teorija zakazala razvio se realizam. „Za razliku od idealističke teorije koja pita „kako bi trebao biti međunarodni sustav“, realizam pita „kakav je međunarodni sustav““ (Will-Galić, 2001: 49).

³ „To društvo nastaje suradnjom i udruživanjem racionalnih individua, a na temelju etičkih normi“ (Will-Galić, 2001: 48).

⁴ „Takav bi svjetski poredak bio određen međunarodnim organizacijama koje bi sustavom kolektivne sigurnosti osigurale mirno rješavanje sporova i interesni sklad. U prvi plan se postavlja razvijanje međunarodnog prava, prava međunarodnih organizacija i međunarodne arbitraže u službi prevladavanja anarhije na međunarodnom planu“ (Will-Galić, 2001: 48).

3.2. Realizam u međunarodnim odnosima

Glavna želja čovječanstva, a time i svakog čovjeka pojedinačno – želja je za moći (Hobbes, 2004 [1651]: 74). Uzevši u obzir da svaki čovjek pri osnivanju države preda svoje pravo drugome, dok ga naposljetku svi ne predaju suverenu – odnosno državi koja posjeduje pravo na legitimnu upotrebu sile kako bi održala stabilnost i red među ljudima. Jedan od začetnika realizma kao teorije međunarodnih odnosa je i Hobbes koji teoriju države temelji na tumačenju kako je u prirodnom stanju čovjek u ratu protiv svakog drugog čovjeka. „Dosljedno tome, propis ili opće pravilo razuma je *da svaki čovjek treba težiti miru tako dugo dok se nada da ga može postići; ako ga ne može postići, onda smije tražiti i koristiti svu pomoć i prednosti rata*“ (Hobbes, 2004 [1651]: 94). Ljudi su u prirodnom stanju zapravo neprestance u ratnom stanju u kojem glavnu riječ vodi onaj koji je moćniji. Stoga možemo reći kako je i glavni cilj države kao i čovječanstva – posjedovanje moći kako bi se očuvala sigurnost. „Odatle dolazi i to što kraljevi, koji posjeduju najveću moć, usmjeravaju svoje napore na njezino osiguravanje kod kuće putem zakona, a vani ratovima“ (Hobbes, 2004 [1651]: 74). U realizmu, međunarodni odnosi su odnosi među državama, od kojih je svaka vođena zaštitom svojih nacionalnih interesa. Kooperaciju među državama osigurava „... provedba nacionalnog interesa na međunarodnom planu koji je određen anarhijom“ (Will-Galić, 2001: 47) da doprinese povećanju moći države. Kada je nacionalni interes država očuvati svoju državu naspram drugih ugroza, međunarodni odnosi često postaju popraćeni "sigurnosnom dilemom". Dakle, svaka država želi očuvati svoje nacionalne interese, a u svrhu očuvanja istih, mora biti spremna i na obranu istih. Kada je potrebno obraniti nacionalne interese, države često poduzimaju neke oblike samoobrane, što vrlo brzo može dovesti do sigurnosne dileme. Kako bi zaštitila svoje interese, država se počinje naoružavati, što dovodi do ugroze drugih, slabijih država, koje se također počinju naoružavati kako bi se obranile od potencijalne prijetnje jake države, dok država koja je prva počela s naoružavanjem shvaća naoružavanje drugih kao inicijalnu potvrdu potencijalne prijetnje.

Kritika realizma u međunarodnim odnosima, posebice nakon Drugog svjetskog rata, tvrdi da države ne mogu biti racionalne jer su na vlasti pojedinci koji su usredotočeni samo na vlastiti interes, čime se gubi i sama racionalnost pri donošenju odluka na državnoj razini (Mearsheimer i Rosato, 2023: 223). Unatoč navedenim kritikama, države u pravilu donose racionalne odluke jer one prolaze kroz proces deliberativnog odlučivanja u kojem se više subjekata međusobno usuglašava oko navedene odluke (Mearsheimer i Rosato, 2023: 223). Realizam se temelji na racionalnom odlučivanju koje se često miješa s moralnošću (Mearsheimer i Rosato, 2023: 224). Dakle, racionalno je da nijednoj strani nije u interesu voditi rat ili sukobe, jer tako narušavaju

međudržavne odnose. Stoga, očekuje se kako će države poduzeti sve korake kako bi izbjegle sukobe jer se isti onda ne mogu niti moralno opravdati (Mearsheimer i Rosato, 2023: 224). Radi se o tome da države strateški rade na odlukama koje maksimiziraju njihov vlastiti interes, a on nekada može uključivati rat i sukobe (Mearsheimer i Rosato, 2023: 224). „Ova poruka teško da je ohrabrujuća, ali takva je stvarnost međunarodne politike“ (Mearsheimer i Rosato, 2023: 224). Ako država procijeni da joj prijeti opasnost, može krenuti i u preventivnu intervenciju.

3.3. Mehanizmi međunarodnih institucija za održavanje kolektivnog mira

Pokušaj očuvanja međunarodne stabilnosti i mira bilo je osnivanje Lige naroda⁵. Zato su, nakon neuspješnog djelovanja Lige naroda i nakon Drugog svjetskog rata, uspostavljeni novi mehanizmi očuvanja međunarodne stabilnosti kroz Ujedinjene narode i instituciju Vijeća sigurnosti. Vijeće sigurnosti⁶ je radno tijelo unutar organizacije Ujedinjenih naroda osnovane 1946. godine. Vijeće sigurnosti prvi je puta krenulo s radom 17. siječnja 1946. godine u Londonu, nakon čega za svoje trajno sjedište odabire New York (Main.un.org, 2024). Cilj Vijeća je „... održavati međunarodni mir i sigurnost u skladu s načelima i ciljevima Ujedinjenih naroda; istražiti svaki spor ili situaciju koja bi mogla dovesti do međunarodnih trvenja; utvrditi postojanje prijetnje miru ili činu agresije i preporučiti koje radnje treba poduzeti; pozvati članove da primjenjuju ekonomske sankcije i druge mjere koje ne uključuju uporabu sile kako bi se spriječila ili zaustavila agresija; poduzeti vojnu akciju protiv agresora; preporučiti prijem novih članova; vršiti skrbničke funkcije Ujedinjenih naroda u "strateškim područjima"“ (Main.un.org, 2024). Radi očuvanja svjetske sigurnosti, i obvezujućih akata Vijeća sigurnosti UN-a, sve intervencije trebaju biti izglasane i odobrene kako bi se ostvario proces deliberativnog odlučivanja. No, teorija je često različita, ako ne i suprotna od same prakse. Primjeri nekih američkih intervencija odvili su se bez odobrenja Vijeća sigurnosti UN-a⁷ nakon kraja Hladnog rata, što je kasnije Ruska Federacija počela iskorištavati i aktivno izbjegavati korištenje odobrenja Vijeća sigurnosti UN-a pozivajući se na američko nepoštivanje istog.

⁵ Liga naroda osnovana je nakon završetka Prvog svjetskog rata, na poticaj američkog predsjednika Woodrowa Wilsona (Enciklopedija.hr, 2024). „Njime su države članice bile obvezne poštovati neovisnost i teritorijalnu cjelovitost svake članice te, prije pribjegavanja ratu pokušati, diplomatskim sredstvima mirno riješiti sporove“ (Enciklopedija.hr, 2024).

⁶ Vijeće sigurnosti UN-a ima 5 stalnih članica, a to su Kina, Francuska, Ruska Federacija, Ujedinjeno Kraljevstvo i Sjedinjene Američke Države (Main.un.org, 2024).

⁷ „U spomenutom izvješću iz 1999., Kofi Annan postavlja pitanje upozorenja: Onima za koje je akcija na Kosovu najavila novu eru u kojoj države i skupine država mogu poduzimati vojne akcije izvan uspostavljenih mehanizama za provođenje međunarodnog prava, moglo bi se postaviti pitanje: Ne postoji li opasnost da takve intervencije potkopaju nesavršen, ali otporan sigurnosni sustav stvoren nakon Drugog svjetskog rata, i postave opasne presedane za buduće intervencije bez jasnog kriterija koji bi odlučio tko bi se mogao pozivati na te presedane i u kojim okolnostima?“ (Barić Punda, 207: 38-39).

3.4. Humanitarne intervencije

Humanitarni, kao i svaki drugi intervencionizam, znači prisilni ulazak na teritorij druge države, vojnim ili nevojnim sredstvima kojima intervenira „... u suverenu državu ili u neku drugu vrstu neovisne političke zajednice (poput dijelova države s relativno visokom političkom autonomijom)“ (Buzar, 2020: 147). Postoje slučajevi kada države same upute poziv za pomoć te očekuju od svjetske zajednice da reagira. Države na reakciju obvezuje jedino moralni stav prema određenom problemu. U određenim situacijama humanitarni intervencionizam⁸ smatra se moralnim pravom, a ponekad i dužnošću da je država ili skupina država primorana intervenirati u drugu državu (Matić i Mikac, 2010: 59). Drugim riječima, države nisu dužne odazvati se na pozive u pomoć drugih država, dok sve ovisi o njihovoj dobroj volji. „Humanitarni intervencionizam počiva na uvjerenju da je u određenim situacijama upotreba sile moralno opravdana i nužna, čak i ako predstavlja kršenje načela državnog suvereniteta, pa i ako je pokrenuta bez autorizacije od strane Vijeća sigurnosti“ (Matić i Mikac, 2010: 60). Teoretičari poput Simona Caneya, iako navode razloge radi kojih su humanitarne intervencije opravdane, smatraju da humani intervencionizam nije održiv iz nekoliko razloga kao što su: „[...] humanitarne intervencije nelegitimne jer (a) ne dopuštaju ljudsko pravo samoupravljanja, (b) uništavaju međunarodnu stabilnost i (c) rijetko uspijevaju“ (Buzar, 2020: 148-149). Odnosno humanitarne intervencije narušavaju poredak i samostalnost države u koju se intervenira, ugrožavaju neovisnost države (u slučaju potencijalnog nametanja istog političkog obrasca vladanja), narušavaju međunarodni poredak te moguće i unutardržavni poredak iste (Buzar, 2020: 149-150). „Iako se i dalje priznaje moralna važnost vrijednosti suosjećanja, milosrđa i solidarnosti sa žrtvama nasilja, novi humanitarni intervencionizam odbacuje svođenje humanitarnog rada na filantropsko djelovanje, uz naglasak da pružanje pomoći koje ne bi pratila šira politička akcija usmjerena na ispravljanje nepravde pridonosi prihvatanju legitimnosti režima odgovornog za humanitarnu krizu i rezultira stanjem u kojem kršenje temeljnih ljudskih prava postaje moralno i politički prihvatljivo“ (Matić i Mikac, 2010: 60). Pružanje pomoći, posebice putem intervencionizma, kompleksan je i izazovan logistički kako za zemlju u kojoj se intervenira, tako i za zemlju koja intervenira. Ponekad isključivo humanitarna, nevojna pomoć nije moguća u destabiliziranim državama, te je potrebna i vojna

⁸ „Humanitarna akcija sada se smatra dijelom šire političke strategije sprečavanja i rješavanja sukoba i direktno je povezana sa zadacima zaštite ljudskih prava, očuvanja mira i izgradnje demokratskih institucija“ (Matić i Mikac, 2010: 59).

logistička pomoć⁹ (Matić i Mikac, 2010: 62-63). Prisustvo vojske u humanitarnim intervencijama stvara negativnu sliku i konotaciju intervencija jer se neutralnost čija je asocijacija nevojni karakter često smatra negativnom¹⁰ (Matić i Mikac, 2010: 64-65). Bez obzira na moralne prosudbe o humanitarnim intervencijama, mora ih biti moguće provesti, ističe autor Buzar. „Humanitarna intervencija sama po sebi ne može biti moralno nedopustiva. Kao što pravedan rat mora biti rat koji je moguće voditi (Walzer, 2002: 14), tako i humanitarnu intervenciju mora biti moguće izvesti“ (Buzar, 2020: 152). Nakon kraja Hladnog rata, kao velesila koja je pobijedila u sukobu, Sjedinjene Američke Države preuzele su na sebe zadatak čuvara svjetskog mira, te u skladu s ostvarenjem tog cilja i djelovale kroz humanitarne intervencije koje su jedno od sredstava kojima se pokušava održati primat. No, zapravo postoji pogrešno shvaćanje o humanitarnim intervencijama. „Zakonsko pravo na humanitarnu intervenciju nije u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda.“ (Barić Punda, 2007: 36).

⁹ To se tiče, prije svega, operativne uloge vojnih snaga u pružanju podrške humanitarnim organizacijama. Vojska posjeduje određene sposobnosti – zračni transport, logistika, inženjerstvo – koje joj omogućuju da značajno doprinese humanitarnoj akciji, sudjelujući u isporuci pomoći, evakuaciji i zaštiti civila, izgradnji kampova za prihvrat izbjeglica i najnužnije infrastrukture, te u zaštiti humanitarnih konvoja“ (Matić i Mikac, 2010: 64-65).

¹⁰ „Otuda nezadovoljstvo humanitarnih organizacija ulaskom vojnih snaga u humanitarni prostor, osobito njihova angažiranja na brojnim projektima brzog učinka s ciljem pridobivanja „srca i uma“ lokalnog stanovništva“ (Matić i Mikac, 2010: 64-65).

3.5. Vojne intervencije

Vojne intervencije, za razliku od humanitarnih, podrazumijevaju uporabu oružane sile od početka intervencije. Također, označava „... angažman oružanih snaga jedne ili više suverenih država u postojeći rat, prema pravilu unutardržavni rat“ (Barberić, 2023: 29). Ako se država koja je intervenirala u intervenciji pretvori u zaraćenu stranu, tada rat od unutardržavnog prerasta u međudržavni (Barberić, 2023: 29). Vojne intervencije obično se provode bez pristanka domaće vlasti ili međunarodne zajednice s ciljem postizanja specifičnih političkih, strateških, humanitarnih ili vojnih ciljeva. Vojne intervencije mogu biti jednostrane, kada jedna država poduzima akciju, ili multilateralne, kada su uključene koalicije država, često pod okriljem međunarodnih organizacija poput Ujedinjenih naroda ili NATO-a.

3.6. Preventivna intervencija

„Primarna motivacija države za preventivnu intervenciju je, barem prema *prima facie*, vrlo realistička“ (Buzar, 2020: 144). Dakle, sigurnosna dilema u realizmu vrlo brzo može dovesti do preventivne intervencije koja je opravdana upravo razvojem sigurnosne dileme. „S UN-om, čija povelja zabranjuje agresorski rat i priznaje pravo na legitimnu obranu, mislilo se da je stvoren kolektivni mehanizam koji će biti u stanju zaustaviti rat i osuditi agresora. Dajući pak pobjednicama Drugog svjetskog rata pravo na veto u Vijeću sigurnosti, mehanizam se sterilizirao“ (Conesa, 2012: 231).

Iako vrlo realistička, prema riječima autora Buzara, preventivna intervencija prema njemu označava čin agresije (Buzar, 2020: 144). „Ako moralno opravdamo tu vrstu preventivnog ratovanja, onda smo ustvari opravdali agresiju. Agresoru nije teško iznaći moralno opravdanje za vođenje ofenzivnog rata - sve što treba učiniti je tvrditi da djeluje u samoobrani, premda preventivno“ (Buzar, 2020: 144). Kod preventivnih intervencija teško je utvrditi u kojem je vremenskom okviru pogodan odgovor na potencijalni napad. Upravo radi sigurnosne dileme, neka država mogla bi pretpostaviti kako se uvijek priprema napad, te da je dužna obraniti svoj interes, bez obzira na vremenski rok. „Stoga se, kada govorimo o preventivnoj intervenciji, pretpostavlja da mislimo na vrstu intervencije u kojoj se smatra da je napad na državu koja intervenira namjeravan, bez obzira na vremenski okvir unutar kojega bi se taj napad trebao izvršiti“ (Buzar, 2020: 144-145).

4. Međunarodni odnosi nakon završetka Hladnog rata

Iz Hladnog rata koji je trajao punih 45 godina¹¹, izašao je realno samo jedan pobjednik. Sjedinjene Američke Države su raspadom Sovjetskog Saveza i padom komunističkih režima u satelitskim zemljama pobijedile u hladnoratovskoj utrci natjecanja za svjetsku prevlast. „Umjesto umjerenije, time i realnije američke vanjske politike, većina političara – i demokrata i republikanaca – povjerovala je da je nastupila epoha unipolarnog međunarodnog poretka u kojem Sjedinjene Države mogu, uz minimalne napore, djelovati u skladu sa svojim porivima“ (Westad, 2021 [2017]: 627). U svijetu, koji je bio toliko dugo podijeljen na dva bloka, nova multipolarna podjela donijela je nove probleme – neravnotežu među snagama. „Od završetka Hladnog rata protekla je čitava jedna generacija i u tom razdoblju su Sjedinjene Države postupno izgubile svoju sposobnost nametanja globalne prevlasti“ (Westad, 2021 [2017]: 631). Međunarodni plan sada ostaje "otvoreno igralište" u kojem najkompetitivnije i najmoćnije države žele postići prevlast. Za razliku od dvije supersile u Hladnom ratu, krajem 20. i početkom 21. stoljeća počinje uzdizanja novih velesila, Kine i Indije (Westad, 2021 [2017]: 631). Sovjetski Savez je od osamedsetih godina dvadesetog stoljeća prolazio proces postupne transformacije, ili bolje rečeno dezintegracije, koji su obilježile neuspješna desetogodišnja intervencija u Afganistanu, ekonomska kriza planskog tržišta, polako političko otvaranje uz Gorbačovljevu politiku *perestrojke* i *glasnosti*. Sovjetski se sustav nagomilan unutrašnjim problemima počeo urušavati sam od sebe, čemu su dodatno pridonijeli sukobi unutar Komunističke partije. „U prosincu 1991. se petnaest republika, nekadašnjih članica sovjetske federacije, nenadano zateklo u situaciji da počnu tragati za novim položajem u svijetu“ (Westad, 2021 [2017]: 632). Formalna nasljednica Sovjetskog Saveza postala je Ruska Federacija na čelu s predsjednikom Borisom Jeljcinom koji je pobijedio 1991. na prvim višestranačkim izborima održanim uoči raspada Sovjetskog Saveza. Sama Ruska Federacija nakon raspada Sovjetskog Saveza našla se u teškoj ekonomskoj krizi uzrokovanoj masovnom privatizacijom koja je bila iskorištena od pojedinaca za osobni probitak umjesto za boljitak države. „Kada je riječ o kriminalu, može se reći da se u Rusiji dogodila pljačka stoljeća“ (Westad, 2021 [2017]: 633). Siromaštvo je postalo gotovo sveprisutno, a nezaposlenost je porasla na trideset posto (Westad, 2021 [2017]: 632-633). „Bilo bi stoga u interesu Zapada, posebno Europe, da je 1991. odmah i

¹¹ Hladni rat započeo je Dugim brzojavom Georgea Kennana, američkog otpravnika poslova u veleposlanstvu u Moskvi, koji je predsjedniku Trumanu poslao izvješće u kojem navodi nužnost borbe protiv komunizma. Od tada do pada Sovjetskog Saveza svijet je bio podijeljen na dva bloka – Istočni i Zapadni blok. Zapadni blok borio se protiv širenja komunizma koji je vladao u Istočnom bloku, odnosno u satelitskim režimima Sovjetskog Saveza nakon Drugog svjetskog rata.

u žurnom roku započeo integriranje Rusije u europski trgovački i sigurnosni sustav“ (Westad, 2021 [2017]: 633). Razina integracije i uključivanja Ruske Federacije na novu, posthladnoratovsku scenu bila je katastrofalna. Rusija je ostala isključena. „Umjesto toga, Rusija je držana podalje od procesa vojne i ekonomske integracije koji je na koncu dosegao njezine granice“ (Westad, 2021 [2017]: 634). U Ruskoj Federaciji tako odmah po završetku Hladnog rata počinje jačanje nacionalizma i revizionizma u kojem su Rusi tražili put za povratak među velesile. Sjedinjene Američke Države nakon Hladnog rata bavile su se održavanjem svoje moći na međunarodnom planu. „Nedvojbeno je također da je Zapad s posthladnoratovskom Rusijom trebao postupati neusporedivo bolje“ (Westad, 2021 [2017]: 633).

Najvažnije naslijeđe Hladnog rata jest Završni akt iz Helsinkija 1975. godine¹² u kojem su se priznale granice pod kontrolom tadašnjih dviju suprotstavljenih supersila. Na poštivanje akta obvezalo se trideset i pet zemalja, među kojima su i Sjedinjene Američke Države i Sovjetski Savez (Westad, 2021 [2017]: 398). Cilj sporazuma jest održavanje kolektivnog mira bez prijetnje od velike eskalacije sukoba. Kako bi se osigurala prava država i naroda, u Aktu je definirano pravo na samoodređenje naroda¹³, čime se dozvoljava neovisno o tada priznatoj podjeli svijeta da narodi mirnim putem mogu proglasiti neovisnost bez straha od sprječavanja ili intervencija velikih sila. Nastavno na pravo na samoodređenje, prema Članku VI. intervencije¹⁴ se ne smatraju valjanim sredstvom provedbe vanjske politike, te se zahtijeva

¹² Članak I. Helsinškog Završnog akta: „U okviru međunarodnog prava, sve su države sudionice jednaka prava i dužnosti. Poštivat će međusobno pravo da definiraju i održavaju kako žele odnose s drugim državama u skladu s međunarodnim pravom i u duhu suvremenosti deklaracija. Smatraju da se njihove granice mogu mijenjati, u skladu s međunarodnog prava, mirnim putem i sporazumno. One također imaju pravo pripadati ili ne pripadati međunarodnim organizacijama, biti ili ne biti stranka bilateralnih ili multilateralne ugovori uključujući pravo biti ili ne biti stranka u ugovorima o savezu; one također imaju pravo na neutralnost“ (Osce.org, 1975).

¹³ Članak VIII. Helsinškog Završnog akta: „Na temelju načela jednakih prava i samoodređenja naroda, svi narodi uvijek imaju pravo, u punoj slobodi, odrediti, kada i kako žele, svoje unutarnjem i vanjskom političkom statusu, bez vanjskog uplitanja, i da ga ostvaruju kako žele njihov politički, ekonomski, društveni i kulturni razvoj“ (Osce.org, 1975).

¹⁴ „Države sudionice će se suzdržati od bilo kakve intervencije, izravne ili neizravne, individualne ili kolektivne, u unutarnjim ili vanjskim poslovima koji spadaju u unutarnju nadležnost druge države sudionice, bez obzira na njihove međusobne odnose. Sukladno tome, suzdržat će se od bilo kakvog oblika oružane intervencije ili prijetnje takvom intervencijom protiv druge države sudionice. One će se također u svim okolnostima suzdržati od bilo kojeg drugog vojnog čina ili političke, ekonomske ili druge prisile osmišljene da ih podrede svojim interesima

suzdržavanje od korištenja istih. Također, Aktom je zabranjeno nasilno osvajanje teritorija prema Članku IV¹⁵.

Već za vrijeme Hladnog rata, Helsinški Završni akt stavljen je na kušnju, jer iako u Europi nije bilo promjene granica niti intervencija, bilo ih je u Srednjoj i Južnoj Americi, Bliskom Istoku i Indoneziji. Nakon kraja Hladnog rata, prvi se put Helsinški Završni akt suočio s velikim izazovom u Europi 2014. godine kada je Ruska Federacija anektirala Krimski poluotok. S obzirom na to da je nakon Hladnog rata Ruska Federacija postala formalnom nasljednicom Sovjetskog Saveza, preuzela je sve pravne obveze Sovjetskog Saveza i potpisanih međunarodnih ugovora. Prema tome, kršenje Helsinškog Završnog akta na globalnoj razini bilo je počinjeno gotovo odmah nakon njegova potpisivanja od strane Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetskog Saveza posebice radi provođenja hladnoratovskih intervencija, no sve do 2014. godine, pa čak i za vrijeme raspada Sovjetskog Saveza, Akt nije bio prekršen na europskom tlu. Jasnu prekretnicu u kršenju Helsinškog Završnog akta obilježio je ruski napad na Ukrajinu 24. veljače 2022. godine, kada su narušene granice i suverenitet Ukrajine.

ostvarivanje od strane druge države sudionice prava koja su svojstvena njenom suverenitetu i stoga na sigurne prednosti bilo koje vrste“ (Osce.org, 1975).

¹⁵ „Države sudionice također će se suzdržati od međusobnog pretvaranja teritorija u objekt vojne okupacije ili drugih izravnih ili neizravnih mjera sile u suprotnosti s međunarodnim pravom, odnosno predmetom stjecanja takvim mjerama ili prijetnjom istim. Nijedno takvo zauzimanje ili stjecanje neće se priznati kao zakonito“ (Osce.org, 1975).

5. Intervencionizam Sjedinjenih Američkih Država

Kako bi očuvale status vodeće svjetske sile nakon kraja Hladnog rata, Sjedinjene Države preuzele su ulogu "svjetskog policajca". Prvi američki predsjednik koji je donio odluku o intervenciji kao očuvanju prevlasti nakon Hladnog rata bio je George H. W. Bush. Bush je bio predsjednik Sjedinjenih Američkih Država u trenutku raspada Sovjetskog Saveza 1991. i veliki zagovornik ujedinjenja Njemačke. Uspio je postići kompromis sa sovjetima kojima je bilo sporno hoće li dio ujedinjene Njemačke postati članica NATO-a, a dio Varšavskog pakta, ili će pak biti neutralna i nesvrstana zemlja (Knott, Millercenter.org, 2024). „Na kraju je Busheva administracija pomogla u postizanju kompromisa: Njemačka će biti dio NATO-a, ali NATO-ove postrojbe neće biti stacionirane u Istočnoj Njemačkoj“ (Knott, Millercenter.org, 2024). Za njegova mandata, irački diktator Saddam Husein napao je Kuvajt, na što je Bush reagirao osnivanjem koalicije koja je uz odobrenje Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda izvršila intervenciju. „Iračka invazija omogućila je predsjedniku Bushu da istakne jednu od svojih najvećih prednosti – osobnu diplomaciju“ (Knott, Millercenter.org, 2024). Bush je 11. rujna 1990. godine u Kongresu prilikom zajedničke sjednice vezano uz stanje u Iraku „... raspravljao o "povijesnom razdoblju suradnje", koje je nazvao Novi svjetski poredak“ (Knott, Millercenter.org, 2024). Sam pojam "Novi svjetski poredak" „... predsjednika Busha uključivao je kolektivnu sigurnost s multinacionalnom suradnjom, srušio je koncepcije Hladnog rata i stvorio nove saveznike“ (Knott, Millercenter.org, 2024). Pojam je izazvao buru među analitičarima; prema nekima, radilo se samo o krilatici, dok se za druge radilo o novim vanjskopolitičkim ciljevima (Knott, Millercenter.org, 2024). Pojam je naišao i na kritiku realista prema kojima cilj međunarodne suradnje nije dovoljno definiran da bi mogao biti konkretni vanjskopolitički cilj, s obzirom na to da prema pojmu nisu jasno bili definirani nacionalni interesi (Knott, Millercenter.org, 2024). „Ali drugi su smatrali da su Sjedinjene Države nakon završetka Hladnog rata morale preuzeti značajnu ulogu svjetskog lidera kako bi se zaštitile od kršenja ljudskih prava, obranile demokratske režime i vodile humanitarne napore“ (Knott, Millercenter.org, 2024). Na samom kraju svog predsjedničkog mandata, Bush je u duhu rješavanja humanitarne krize u Somaliji poslao američke vojne trupe 1991. godine, „... kako bi pomogao u ublažavanju humanitarne krize nakon raspada civilnog društva i početka masovne gladi i gladi“ (Knott, Millercenter.org, 2024). Humanitarna akcija rezultirala je pogibelji 80 američkih vojnika, pa je odluka o povlačenju američke vojske iz Somalije zapala novog predsjednika, Billa Clintona čiji je to bio prvi vanjskopolitički potez u predsjedničkom mandatu (Riley, Millercenter.org, 2024). Neuspjeh u Somaliji izravno je utjecao na ishod nove krize koja je ostala zapamćena kao najveća humanitarna katastrofa modernog doba. U Ruandi

je 1994. godine došlo do genocida kojeg je provela vlada Hutija nad oko 800.000 Tutsija, a ni međunarodna zajednica, ni Sjedinjene Američke Države nisu reagirale (Riley, Millercenter.org, 2024). Clintonova vanjskopolitička doktrina nazvana je "doktrina proširenja"¹⁶ čiji je cilj bio zaštita demokracije i građanskih prava, ali unutar granica koje su osiguravale da istovremeno Sjedinjene Američke Države ne ugroze svoje nacionalne interese (Riley, Millercenter.org, 2024). Ubrzo je za Clintona slijedio novi test. Početkom 1990.-ih već se rasplamsao rat na području država bivše Jugoslavije. Na američku inicijativu NATO kreće u intervenciju, bombardirajući područja pod srpskom opsadom (Riley, Millercenter.org, 2024). Navedena intervencija utjecala je na tijek rata, i prisilila sve zaraćene strane na pregovore kojima je postignut Daytonski sporazum 1995. godine (Riley, Millercenter.org, 2024). Uslijedila je još jedna intervencija NATO-a na inicijativu predsjednika Clintona, a to je bombardiranje Srbije Beograda 1999. godine radi genocidnih radnji nad Albancima na Kosovu, što je srbijanski režim naposljetku natjeralo na povlačenje (Riley, Millercenter.org, 2024).

Prekretnicu u vanjskoj politici Sjedinjenih Američkih Država donio je mandat predsjednika Georga W. Busha. Njegov mandat obilježili su teroristički napadi 11. rujna 2001. godine koji su formirali novu vanjskopolitičku doktrinu "globalnog rata protiv terorizma"¹⁷ (Gregg II., Millercenter.org, 2024). Definirao je i "Osovinu zla" koje čine Sjeverna Koreja, Iran i Irak (Gregg II., Millercenter.org, 2024). Središnja obavještajna agencija identificirala je terorističku organizaciju Al Qaidu sa sjedištem u Afganistanu kao organizatora terorističkih napada na Sjedinjene Američke Države (Gregg II., Millercenter.org, 2024). Uz odobrenje Kongresa, 18. rujna 2001. godine, počinje vojni napad na Afganistan kao odgovor na terorističke napade 11. rujna (Gregg II., Millercenter.org, 2024). Nakon rušenja talibana s vlasti, Bush je svoju politiku usmjerio na Irak, te je optužujući Sadama Huseina da posjeduje i razvija oružje za masovno uništenje, uz saveznike izvršio vojnu intervenciju u Iraku i svrgnuo Sadama Huseina s vlasti (Gregg II., Millercenter.org, 2024). Politika intervencija dugoročno se pokazala neplaniranom, jer je Bush bio primoran radi očuvanja stabilnosti ostaviti velik broj vojnika i u Afganistanu i u

¹⁶ „Ova doktrina, temeljena na ideji širenja zajednice tržišnih demokracija diljem svijeta, prihvaćala je slobodnu trgovinu, multilateralne mirovne napore i međunarodne saveze, te obvezu intervencije u svjetskim kriznim situacijama kada je to praktično (tj. s malim rizikom i niskim troškovima u američkim životima) i moralno opravdano“ (Riley, Millercenter.org, 2024).

¹⁷ Busheva doktrina temeljila se na tri točke. Prva je zaštita od napada preventivnim napadom na neprijateljsku naciju ili skupinu, druga je sposobnost samostalnog djelovanja Sjedinjenih Država u slučaju obrane i treća je promicanje širenja demokracije i slobode diljem svijeta (Gregg II., Millercenter.org, 2024).

Iraku. Sljedeći američki predsjednik bio je Barack Obama, za čijeg mandata Sjedinjene Američke Države kreću u intervenciju u Siriji 2011. godine. Obama je postupno smanjivao broj vojnika u Iraku, istovremeno povećavajući broj vojnika u Afganistanu koji su radili na očuvanju sigurnosti i sprječavanju dolaska talibana na vlast (Nelson, Millercenter.org, 2024). Zapovjedio je i napad¹⁸ u kojem je ubijen vođa Al Qaide Osama bin Laden¹⁹ 2. svibnja 2011. godine (Nelson, Millercenter.org, 2024). Predsjednik Obama, u svom mandatu²⁰ želio je postići konačno uništenje Islamske države i prijetnje koju ona stvara. „Broj američkih vojnika u Iraku s misijom pomoći u borbi protiv ISIS-a popeo se na više od 5000 do 2016. godine, a njegova administracija izvela je više od 10.000 zračnih napada protiv radikalne organizacije“ (Nelson, Millercenter.org, 2024).

Na napetim američkim predsjedničkim izborima 2016. godine pobijedio je Donald Trump. Tijekom kampanje etablirao je poznatu krilaticu *"America First"* koju je formirao i kao svoju vanjskopolitičku doktrinu (Waterhouse, Millercenter.org, 2024). Dakle, „... Trumpova vanjska politika odražavala je izolacionističku struju koja je u velikoj mjeri bila marginalizirana u nacionalnim pitanjima od Drugog svjetskog rata“ (Waterhouse, Millercenter.org, 2024). Trump je za vrijeme svog mandata često imao proturječne stavove – 2017. godine odobrio je odluku o raketnom napadu sirijskog vojnog aerodroma, a godinu kasnije naredio povlačenje 2000 američkih vojnika iz Sirije (Waterhouse, Millercenter.org, 2024). Trump je vodio i agresivnu politiku prema svojim saveznicima, posebice prema Europskoj uniji (Waterhouse, Millercenter.org, 2024). Generalno je bio nepovjerljiv prema Europi i njezinoj politici te je nekoliko puta prijetio i povlačenjem Sjedinjenih Država iz NATO-a, aludirajući da europske članice ne izdvajaju dovoljno za obranu (Waterhouse, Millercenter.org, 2024). Za vrijeme svog mandata, Trump je povukao Sjedinjene Američke Države iz nekoliko svjetskih sporazuma – iz Pariškog sporazuma o borbi protiv klimatskih promjena, iz Svjetske zdravstvene organizacije

¹⁸ „Obama i njegov tim za nacionalnu sigurnost tvrdili su da koriste novi pristup ratu koji se oslanja na multinacionalnu, a ne na jednostranu akciju, te kirurške napade iz zraka i specijalnih snaga, a ne na masovno raspoređivanje trupa“ (Nelson, Millercenter.org, 2024).

¹⁹ Jedna nesretna posljedica bio je napad radikalne gomile na američki diplomatski kompleks u Bengaziju u Libiji, u kojem su ubijena četiri američka dužnosnika“ (Nelson, Millercenter.org, 2024).

²⁰ „Osim svoje gorljive dugoročne zabrinutosti za klimatske promjene, Obamin pristup vanjskoj politici bio je pragmatičan i postupan“ (Nelson, Millercenter.org, 2024). Odnosno predsjednik Obama za svog mandata nije formulirao svoju vanjskopolitičku doktrinu (Nelson, Millercenter.org, 2024).

nakon početka pandemije COVID-19 virusa, iz Iranskog nuklearnog sporazuma koji je dozvoljavao Iranu da posjeduje nuklearnu tehnologiju uz strogi nadzor međunarodne zajednice (Waterhouse, Millercenter.org, 2024). Trump da „... bi okončao rat u Afganistanu, sklopio je dogovor s talibanima bez obzira na afganistanski narod, odredivši rok za povlačenje koji je bio kraći od onog koji je Biden na kraju prihvatio“ (Rhodes, Foreignaffairs.com, 2024). Trump se nekoliko puta sastao s vrhovnim vođom Sjeverne Koreje, Kim Jong-unom, s državom koja je desetljećima izolirana radi diktatorskog režima koji je u Sjevernoj Koreji na vlasti od 1940.-ih (Waterhouse, Millercenter.org, 2024). Trump je i pozitivno govorio o ruskom predsjedniku Vladimiru Putinu, često hvaleći njegovo snažno vodstvo (Waterhouse, Millercenter.org, 2024). Na odnos s Rusijom, sjenu su bacile indicije da su ruski obavještajni agenti bili upleteni u američke izbore 2016. godine hakiranjem servera i e-pošte (Waterhouse, Millercenter.org, 2024).

Nakon izbora 2020. godine na kojima je Trump izgubio, na vlast dolazi Joe Biden iz redova Demokratske stranke. Prvi potezi bili su mu povratak u međunarodne sporazume iz kojih je njegov prethodnik zemlju povukao (Levingston, Millercenter.org, 2024). Sukladno njegovim potezima, vanjsku politiku Joea Bidena može se sročiti u slogan *"America is back"* (Worldpoliticsreview.com, 2024). „Biden je također slijedio Trumpov dogovor o povlačenju iz Afganistana bez konzultacija ili koordinacije s Washingtonovim saveznicima u NATO-u – i platio je političku cijenu za pad afganistanske vlade i kaotičnu evakuaciju koja je uslijedila“ (Worldpoliticsreview.com, 2024). Odmah po odlasku američkih vojnika iz Afganistana, talibani preuzimaju vlast. Biden se u svom mandatu suočio s izazovom ruske invazije na Ukrajinu nakon ruskog napada 24. veljače 2022. godine. Sjedinjene Države odmah su javno podržale Ukrajinu, te mobilizirale financijsku, materijalnu, ali i političku podršku (Rhodes, Foreignaffairs.com, 2024). „Čak i kad se obvezao Sjedinjenim Državama da pomognu Ukrajini da se obrani, Biden je postavio cilj izbjegavanja izravnog rata između Sjedinjenih Država i Rusije (iako je njegova retorika skrenula u podržavanje promjene režima u Moskvi)“ (Rhodes, Foreignaffairs.com, 2024). Današnji su izazovi sukob u Ukrajini, svakodnevni napadi Izraela na Gazu s ciljem uništenja Hamasa koji je 7. i 8. listopada 2023. nasilno upao u Izrael i usmrtio oko 1.200 civila te dalje prerastao u sukob u kojem Izrael ima za cilj uništenje te organizacije koja ima podršku Libanonskog Hezbolaha i Irana, česte prijetnje Kine koja ne priznaje Tajvan kao zasebnu državu već otok smatra svojim teritorijem kojeg su Sjedinjene Američke Države obvezale vojno obraniti ako Kina pokuša nasilnim putem vratiti Tajvan. „Kao što je bio slučaj

u Hladnom ratu, najvažnije vanjskopolitičko postignuće jednostavno će biti izbjegavanje Trećeg svjetskog rata“ (Rhodes, Foreignaffairs.com, 2024).

U studenom 2024. održavaju se predsjednički izbori u Sjedinjenim Državama. Glavni kandidati su potpredsjednica Joea Bidena, Kamala Harris, koja je preuzela vodeće mjesto kao službena kandidatkinja Demokratske stranke radi povlačenja Joea Bidena iz predizborne utrke zbog njegove poodmakle dobi i njezin protukandidat iz Republikanske stranke, bivši američki predsjednik Donald Trump. Ruski predsjednik Vladimir Putin rekao je nekoliko puta da bi volio vidjeti prvo Bidenovu pobjedu, a sada i pobjedu Kamale Harris, naspram Donalda Trumpa.

5.1. Irak 1990.

Irak pod vodstvom Sadama Huseina napada Kuvajt²¹ u kolovozu 1990. prvenstveno radi njegovih bogatih nalazišta nafte²² koja su strateški važna i na svjetskoj razini. Povod za irački napad na Kuvajt bilo je kuvajtsko odbijanje pružanja novog paketa kredita u iznosu od 10 milijardi dolara uz otpis prethodnog dugovanja koje je nastalo korištenjem sredstava Iraka u ratu protiv Irana i uz optužbu za hiperprodukciju nafte s pograničnog područja čime se narušavala konkurentnost Iračke proizvodnje (Barberić, 2023: 479-480). No, „Irački predsjednik Sadam Husein invaziju na Kuvajt nastojao je i ideološki opravdati interpretirajući je pred međunarodnom javnosti kao poništavanje posljedica kolonijalizma te kao afirmaciju načela panarabizma“ (Barberić, 2023: 480). Nakon neuspjelih pregovora oko iračkog duga između iračke i kuvajtske delegacije, 2. kolovoza 1990. godine iračka vojska prelazi granicu, te zauzima glavni grad uz cijeli teritorij Kuvajta i nakon nekoliko dana službeno anektira²³ Kuvajt (Barberić, 2023: 480). „Kuvajtski vladar, šaik Jaber al-Ahmad al-Sabah, zajedno je s tisućama izbjeglih civila i pripadnika oružanih snaga (uključujući ratno zrakoplovstvo) utočište pronašao u Saudijskoj Arabiji“ (Barberić, 2023: 480). Radi potencijalne opasnosti širenja sukoba i na Saudijsku Arabiju, na inicijativu Sjedinjenih Američkih Država, 7. kolovoza započinje operacija *Pustinjski štit* u kojem su sudjelovale uz prvotno američke snage i snage Saudijske Arabije, Turske, Velike Britanije, Egipta, Sirije i Francuske, dok su ostale zapadne saveznice poslale svoje kontingente (Barberić, 2023: 481). Irak je Rezolucijom 678 dobio zahtjev od Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda za hitnim povlačenjem iz Kuvajta, na što je nakon isteka 24-satnog zahtjeva zapadna koalicija pokrenula operaciju *Pustinjska oluja* 17. siječnja 1991. godine (Barberić, 2023: 483). U sveukupno pet tjedana borbe, iračka vojska bila je poražena, prvotno onespoblijenom zrakoplovnom flotom, te kopnenom ofenzivom, stoga je iračka vlada naposljetku objavila poštivanje odluke Rezolucije UN-a što se ostvarilo obustavom ratnih operacija 28. veljače objavom američkog predsjednika Busha, „... a 3. ožujka s iračkim su predstavnicima dogovoreni i formalni uvjeti za prekid vatre“ (Barberić, 2023: 485). Bila je to najuspješnija intervencija nakon završetka Hladnog rata (Marek, 2019: 254).

21 „Kuvajt je postao nezavisan 1961. godine, no odmah je postao predmet teritorijalnih posezanja Iraka“ (Barberić, 2023: 479).

22 „Procjenjuje se da danas ispod kuvajtskog tla leži 101,5 milijardi barela sirove nafte, što kuvajtske rezerve čini petima na svijetu“ (Barberić, 2023: 479).

23 „Vijeće sigurnosti UN-a Rezolucijom 660 osudilo je iračku invaziju, a zapadne su zemlje reagirale uvođenjem ekonomske blokade Iraku i zamrzavanjem iračke i kuvajtske imovine“ (Barberić, 2023: 480).

5.1.1. Irak 2003.

Nakon intervencije Sjedinjenih Američkih Država i zapadnih saveznika u Iraku 1991. godine protiv politike Sadama Huseina prema Kuvajtu, 2003. godine međunarodna koalicija predvođena Sjedinjenim Američkim Državama ovog puta provodi intervenciju protiv samog režima Sadama Huseina (Barberić, 2023: 571). Nakon intervencije Sjedinjenih Američkih Država 1991. godine, Irak je bio pod međunarodnim sankcijama koje su utjecale na njegovu ekonomiju, posebice na proizvodnju nafte²⁴. Kako bi pokušao spasiti cijenu nafte i svoje gospodarstvo krajem 2000. godine „... Irak je počeo, u sklopu UN-ova programa „Nafta za hranu i lijekove“, naftu prodavati za euro umjesto za američki dolar, a na međunarodnom tržištu rješavao se deset milijardi dolara svojih deviznih pričuva“ (Barberić, 2023: 571). Takva je politika, naime, ugrozila stabilnost američkog dolara kao glavne platne valute, što je prema nekim teoretičarima bio zapravo i glavni povod „... za američku invaziju na Irak“ (Barberić, 2023: 571). Vanjska politika Sjedinjenih Američkih Država od 11. rujna 2001. godine izrazito mijenja svoju vanjskopolitičku doktrinu sveopće borbe protiv potencijalnih neprijatelja i ugroza za nacionalnu sigurnost Sjedinjenih Država (Barberić, 2023: 575). Nakon terorističkih napada u rujnu 2001. godine, Irak je proglašen neprijateljskom zemljom koja se dovodila u svezu s terorističkom skupinom Al-Qa'idom, te je bila pod sumnjom za posjedovanje oružja za masovno uništenje²⁵ (Barberić, 2023: 572). Za oba navoda američke administracije nisu postojali konkretni dokazi, dok su oni za postojanje oružja za masovno uništenje bili proizlazili iz reinterpetiranih obavještajnih podataka koje su obradili zamjenik ministra obrane Paul Wolfowitz i njegovi suradnici (Barberić, 2023: 572). S obzirom na to da je Irak bio obvezan prema sporazumu o prekidu vatre nakon Zaljevskog rata dopustiti timu inspektora Ujedinjenih naroda inspekciju o nepostojanju oružja za masovno uništenje, što je odbijao tijekom devedesetih, no ipak je pod diplomatskim pritiskom u studenom 2002. godine dopustio povratak UN-ovih inspektora (Barberić, 2023: 572). Velika Britanija i Sjedinjene Američke Države ustanovile su da Irak ne surađuje u potpunosti s inspektorima UN-a, a „Američka je diplomacija, uz pomoć Velike Britanije i Španjolske te uz prešutnu podršku Bugarske, od Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda zatražila odobrenje za uporabu sile protiv Iraka, međutim

²⁴ „Irak je imao golemu stratešku važnost zbog velikih naftnih rezervi, koje su se u 2016. godini procjenjivale na više od 148 milijardi barela“ (Barberić, 2023: 571).

²⁵ „Pretpostavljalo se da Irak raspolaže znatnim zalihama kemijskog i biološkog oružja nagomilanih tijekom Iračko-iranskog rata, zbog čega je jedna od klauzula u sporazumu o prekidu vatre nakon Zaljevskog rata bila onesposobljavanje oružja za masovno uništenje, što je trebao verificirati neovisni tim inspektora Ujedinjenih naroda“ (Barberić, 2023: 572).

prijedlog rezolucije povučen je nakon što je postalo jasno da zbog protivljenja stalnih članica Vijeća Francuske, Rusije i Kine s pravom veta te Njemačke i Sirije od petnaesteročlanog Vijeća sigurnosti ne će dobiti potrebnih devet glasova“ (Barberić, 2023: 574). Sjedinjene Američke Države i Velika Britanija nisu dobile odobrenje od svih stalnih članica Vijeća sigurnosti²⁶ UN-a. „Budući da je rat poduzet bez mandata UN-a, s aspekta međunarodnog prava invazija se smatra nelegalnom“ (Barberić, 2023: 574). Invazija na Irak započela je 20. ožujka 2003. godine i trajala je do 1. svibnja 2003. godine²⁷ kada je američki predsjednik Bush najavio kraj operacije (Barberić, 2023: 575). Potpuno povlačenje američkih vojnika iz Iraka završeno je do prosinca 2011. godine²⁸ (Picula, 2016: 9). „Druga je razlika između recentnih konflikata u Iraku i Siriji predznak međunarodnog savezništva. U iračkoj ofenzivi na Islamsku državu presudnu stranu vojnu i logističku pomoć pruža SAD, dok režimu sirijskog predsjednika Bašara al Asada i vojno i politički pomaže Rusija“ (Picula, 2016: 7). Intervencija u Iraku pamti se kao jedna od najneuspješnijih intervencija nakon kraja Hladnog rata. „Dakle, sama činjenica da se dogodila, bez obzira na njezine konačne rezultate, imala je negativne posljedice na međunarodni normativni poredak, čime je zadao udarac protiv interesa samih intervencionističkih strana“ (Marek, 2019: 258).

²⁶ „Budući da je intervencija izvedena van bez odgovarajućeg mandata nadležne institucije (UN) i da cilj bio eliminirati prijetnju koja je uglavnom izmišljena, u ovom slučaju korištenje sile teško mogao naći opravdanje u interesu međunarodne zajednice“ (Marek, 2019: 258).

²⁷ U travnju 2003. godine, američki vojnici zaposjeli su predsjedničku palaču, a 9. travnja su i ušli u glavni grad, Bagdad (Barberić, 2023: 575).

²⁸ Bio je to dio plana novoizabranog američkog predsjednika Baracka Obame da tijekom 2011. završi američku vojnu intervenciju u Iraku, koja je na svom početku uključivala angažman 160 tisuća vojnika, od toga 148 tisuća američkih, a 12 tisuća iz devetnaest ostalih država okupljenih u koaliciji“ (Picula, 2016: 9).

5.2. Somalija 1992.

Somalijaska se vlast do kraja 1991. godine u potpunosti raspala. Unutardržavni sukob počeo je nakon što se Ujedinjeni somalski kongres koji je srušio režim Siada Barrea 1991. godine podijelio na frakcije koje su započele krvavi sukob za prevlast (Barberić, 2023: 487). U klanskim sukobima koji su zavladaali zemljom prve dvije godine, u kojima je klan Isaaq proglasio nezavisnost Somalilanda, sjevernog dijela teritorija, stradalo je više od tristo tisuća ljudi (Barberić, 2023: 487). Međunarodna zajednica nije odmah reagirala, a tek se 1992. godine UN pokušao uključiti kao posrednik u pregovorima za prekid vatre (Barberić, 2023: 487). Kako bi osigurala humanitarnu pomoć, u travnju 1992. godine uspostavljaju Operaciju Ujedinjenih naroda u Somaliji (Barberić, 2023: 487). Operacija nije bila uspješna jer do mnogih ljudi pomoć nije došla s obzirom na to da su neke militantne frakcijske skupine pljačkale humanitarnu pomoć (Barberić, 2023: 487). Operacija UNOSOM ubrzo preimenovala u UNITAF (Barberić, 2023: 487). Misija UNITAF za razliku od UNOSOM-a imala je osim mirovne misije, intervencionističku misiju – činilo ju je 34 tisuće vojnika²⁹ predvođenih Sjedinjenim Američkim Državama³⁰ (Barberić, 2023: 487). „U zoru 9. prosinca 1992. na plažama oko Mogadishua počelo je iskrcavanje vojnika UNITAF-a u sklopu operacije nazvane *Obnova nade*“ (Barberić, 2023: 487). Trajanje misije bilo je predviđeno do siječnja 1993. godine, no jedinice su se suočile s konstantnim nemirima između sukobljenih milicija iako su uspjeli početkom 1993. godine ispregovarati prekid vatre (Barberić, 2023: 489). „Rastao je otpor civilnog dijela stanovništva prema međunarodnoj vojnoj prisutnosti pa je slijedila serija oružanih incidenata u kojima su ubijeni UN-ovi vojnici i Somalci“ (Barberić, 2023: 489). Sve je više bilo očito kako intervencija gubi svoj smisao. „Američke i europske zemlje povukle su svoje vojnike u ožujku 1994., čime je misija UN-a ostala ograničena na vojne jedinice iz zemalja Trećeg svijeta“ (Barberić, 2023: 489). Bilo je samo pitanje vremena kada će doći do povlačenja vojnika. Naposljetku, početkom ožujka 1995. evakuirano je i posljednjih 6200 pripadnika UN-a“ (Barberić, 2023: 489). Nakon održane Kairske deklaracije 1997. godine koju je organizirala Arapska liga, Organizacija afričkog jedinstva i Ujedinjeni narodi s ciljem pomirenja sukobljenih skupina, usvojena je deklaracija kojom se predviđalo obnavljanje jedinstvene vlasti (Barberić, 2023: 489). Relativni mir vladao je do 2006. godine kada dolazi do jačanja islamističkih skupina koje oružanim borbama kreću u osvajanje teritorija (Barberić,

²⁹ Uz američke snage, ondje su se nalazile i snage Pakistana, Italije, Maroka i Francuske (Barberić, 2023: 487).

³⁰ "Operacija Vрати nadu" ostavila je mnoge ljude pitajući se trebaju li Sjedinjene Države intervenirati u drugim zemljama kada interesi SAD-a nisu jasno u pitanju“ (Knott, Millercenter.org, 2024).

2023: 490). Vijeće islamskih sudova iste je godine zauzelo gotovo cijeli jug zemlje, a radi unutarnjih sukoba dolazi do raskola samog Vijeća na Mudžahedinski pokret mladih i Islamsku stranku (Barberić, 2023: 490). Islamska stranka bila je premoćna te je do 2008. godine pod kontrolom imala veći dio Somalije (Barberić, 2023: 490). Radi jačanja islamističkih snaga, Afrička unija zatražila je međunarodnu pomoć. „Afrička je unija 2007. godine uz odobrenje Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda osnovala Misiju Afričke unije u Somaliji (African Union Mission in Somalia – AMISOM) od dvadesetak tisuća vojnika, čiji su pripadnici razmješteni u južnim dijelovima zemlje“ (Barberić, 2023: 490). Godinama nestabilnom Somalijom³¹, od kraja 2016. godine kada je obnovljen somalski parlament i 2017. godine izabran predsjednik Abdullahi Mohamed, a islamističke snage potisnute, uz prisustvo misije AMISOM uz povremene terorističke napade vlada relativni mir (Barberić, 2023: 490).

³¹ „Somalija je danas podijeljena na relativno stabilna sjeverna područja Somalilanda, koji bez uspjeha nastoji ostvariti međunarodno priznanje, i Puntlanda, koji priznaje središnju vladu, zatim na središnje područje s glavnim gradom koje je uglavnom pod nadzorom milicije Al-Shabaab, čija se jačina danas procjenjuje na pet do sedam tisuća ljudi“ (Barberić, 2023: 490).

5.3. Bosna i Hercegovina 1992./95.

Raspadom Jugoslavije i proglašenjem neovisnosti Republike Hrvatske i Slovenije 1991. godine, rat koji je bjesnio na području Republike Hrvatske dobiva nasilnu ekstenziju na području Bosne i Hercegovine. Jugoslavija u kojoj se nalazilo šest republika i dvije autonomne pokrajine, pred svojim se raspadom našla početkom ljeta 1991., širenjem srpskih, nacionalističkih i ekspanzionističkih težnji ponajviše iniciranih od strane Slobodana Miloševića u želji da Republika Srbija osvajanjem teritorija Republike Hrvatske i napadom na Bosnu i Hercegovinu proširi svoj teritorij, uz potencijalno dobivanje izlaza na Jadransko more. „Na parlamentarnim izborima održanima u studenom 1990. najviše je glasova pripalo najvećim nacionalnim strankama: Stranci demokratske akcije (SDA), koja zastupa Muslimane (Bošnjake), 30,8% glasova, Srpskoj demokratskoj stranci (SDS), za koju je glasalo srpsko stanovništvo, 24,4%, te Hrvatskoj demokratskoj zajednici (HDZ BiH), koju su podržavali Hrvati, 15,0% glasova, a Savez komunista BiH dobio je 14,8% glasova birača“ (Barberić, 2023: 520). Vlast je nakon izbora podijeljena prema nacionalnostima, stoga je predsjednik postao Musliman (Bošnjak), premijer Hrvat i predsjednik parlamenta Srbin (Barberić, 2023: 520). Kada su Slovenija i Hrvatska neovisnost proglasile 25. lipnja 1991. godine, napetosti su se počele širiti i u Bosni i Hercegovini. „Pod snažnim utjecajem Beograda i političkim vodstvom Radovana Karadžića bosanskohercegovački su Srbi sredinom 1991. počeli organizirati autonomna područja diljem BiH, a početkom siječnja 1992. proglasili su srpsku republiku u BiH (od kolovoza 1992. Republika Srpska)“ (Barberić, 2023: 520). Potaknuta novim podjelama, Bosna i Hercegovina održava referendum o nezavisnosti krajem veljače 1992. godine, koji su bojkotirali Srbi, i na kojem je većina glasača izabrala nezavisnost koju je parlament Bosne i Hercegovine proglasio 5. travnja 1992. godine³² (Barberić, 2023: 520). U sukobu koji će se rasplamsati na teritoriju Bosne i Hercegovine sudjelovalo je nekoliko različitih vojski. Prva je bila JNA (Jugoslavenska narodna armija) pod vodstvom Srba, druga je bila VRS (Vojska Republike Srpske) koja je ostala na području koji je osvojila JNA; treća je HVO (Hrvatsko vijeće obrane) koju su formirali bosanskohercegovački Hrvati uz pomoć Hrvatske vojske; i četvrta je bila Armija BiH pod vodstvom Bošnjaka (Barberić, 2023: 520). Oružani sukobi počeli su na rubnim dijelovima, gdje je sukob oko Dubrovnika u Republici Hrvatskoj 1991. godine kratko obuhvatio i hrvatsko selo Ravno, gdje je vojska JNA pod vodstvom Srba počinila zločine nad hrvatskim civilima (Barberić, 2023: 520). Intenzivnije

³² „Većina europskih zemalja i Sjedinjene Američke Države priznali su BiH već u travnju 1992. godine, a 22. svibnja zemlja je primljena i u Ujedinjene narode“ (Barberić, 2023: 520).

borbe počinju u ožujku 1992. godine kada se sukobi vrlo brzo šire i na glavni grad Sarajevo koji je bio pod srpskom opsadom sve do kraja rata 1995. godine. Prvotno su se HVO i Armija BiH borili protiv JNA, da bi 1993. godine došlo do sukoba između Hrvata i Bošnjaka, te su počele borbe HVO-a i Armije BiH koje su se borile protiv JNA (Barberić, 2023: 521). Nakon zločina nad civilnim stanovništvom, HVO i Armija BiH sukob su završile „... u ožujku 1994. godine, uz međunarodno posredovanje sklapanjem tzv. Washingtonskog sporazuma, kojim je osnovana Federacija BiH i obnovljena bošnjačko-hrvatska vojna koalicija“ (Barberić, 2023: 521). U međuvremenu se dogodio i raskol među Armijom BiH koja se podijelila na dvije frakcije što je umanjilo njezine vojne sposobnosti radi unutarnjih sukoba (Barberić, 2023: 521). Međunarodna zajednica od početka je pratila sukob i bilo je predloženo nekoliko različitih rješenja, koje je svaka strana odbila. Kako bi okončali sukob „Vijeće sigurnosti UN-a u lipnju 1993. proglasilo je zaštićenim zonama šest područja koja su nadzirale snage vlade u Sarajevu: Bihać, Tuzlu, Srebrenicu, Žepu, Goražde i Sarajevo“ (Barberić, 2023: 522). Osim Vijeća sigurnosti UN-a koje je rasporedilo 25.000 vojnika u održavanju sigurnosti zaštićenih zona, NATO-ve snage čuvala su zračni prostor, te su nakon kršenja zabrane leta nad BiH srušile četiri srpska borbena aviona (Barberić, 2023: 522). „Rušenje srpskih zrakoplova bilo je i prva borbena akcija NATO-a od njegovog osnutka“ (Barberić, 2023: 522). Sljedeća akcija NATO-vih snaga bila je 1995. godine kada su bombardirale srpske položaje radi neprovođenja odluke uklanjanja topništva oko Sarajeva (Barberić, 2023: 522). „VRS je na istoku Bosne 11. srpnja zauzeo sigurnosnu zonu Srebrenicu, a 25. srpnja i Žepu, pri čemu je počinjen novi val zločina nad civilima, a osam tisuća muškaraca iz Srebrenice nakon završetka borbi planski je ubijeno, što je Haški sud presudom okvalificirao kao akt genocida“ (Barberić, 2023: 522). Uz pomoć NATO-vih zračnih snaga, HVO i Armija BiH nakon uspješnog oslobađanja dijela teritorija, uspijevaju prisiliti srpsko vodstvo na početak pregovora (Barberić, 2023: 522). „Uz posredovanje pomoćnika američkog državnog tajnika Richarda Holbrookea u gradu Daytonu u SAD-u 21. studenog 1995., nakon teških pregovora, postignut je dogovor između predsjednika Alije Izetbegovića, Tuđmana i Miloševića o rješenju sukoba i političkom ustroju BiH u budućnosti“ (Barberić, 2023: 522). Daytonski sporazum službeno je potpisan 15. prosinca 1995. godine u Parizu čim je rat završen a „... BiH je država s trima konstitutivnima narodima koja se sastoji od dvaju političkih entiteta; Federacije Bosne i Hercegovine te Republike Srpske, Sarajevo je ostalo cjelovit grad u sklopu Federacije, a grad Brčko odlukom međunarodne arbitraže 1999. dobio je status neutralnog distrikta pod središnjom vlašću“ (Barberić, 2023: 522). Kako bi se osigurala pravilna provedba mirovnog sporazuma, „... u zemlji osnovane su međunarodne vojne snage pod vodstvom NATO-a sa šezdeset tisuća ljudi iz dvadeset različitih

zemalja Snage za provedbu (Implementation Force – FOR), koje su počele razmještati u siječnju 1996. godine“ (Barberić, 2023: 522). Nakon isteka mandata FOR-a, NATO je organizirao nove jedinice SFOR koje su se do 2004. izmijenile s EUFOR-om, odnosno Snagama Europske unije koji je i danas prisutan u Bosni i Hercegovini sa 600 vojnika (Barberić, 2023: 522-523). „Nakon rata Bosna i Hercegovina funkcionira kao poseban oblik složene države te kao protektorat međunarodne zajednice na čelu s visokim predstavnikom i pod zaštitom međunarodne zajednice“ (Barberić, 2023: 523). Još jedna posebnost Bosne i Hercegovine jest njezin Ustav. „Ustav BiH bez presedana je u ustavnopravnoj povijesti s obzirom na to da se smatra dokumentom prijelaznog stanja nastalog na temelju mirovnog ugovora, koji treba poslužiti do donošenja narodnog ustava“ (Barberić, 2023: 523).

5.4. Kosovo 1999.

Kosovo je područje koje je od 15. stoljeća bilo pod vlašću Osmanskog Carstva, na čijem je prostoru slavensko stanovništvo koje je živjelo ondje bilo protjerano ili islamizirano, no za Srbe ono je uvijek predstavljalo mitski status iz kojeg je potekla država Srbija (Barberić, 2023: 539). Od Prvog balkanskog rata, Kosovo je bilo pripojeno Kraljevini Srbiji, dok je Metohija bila pripojena Crnoj Gori (Barberić, 2023: 539). Za vrijeme Drugog svjetskog rata, Kosovo je bilo pod talijanskim protektoratom te je bilo pripojeno Kraljevini Albaniji (Barberić, 2023: 539). Nakon Drugog svjetskog rata, Kosovu je jugoslavenskim ustavom 1963. godine priznat status autonomne pokrajine, čije su se ovlasti još 1968. godine, te posebice 1974. godine i proširile (Barberić, 2023: 539). „Službena politika Srbije prema Kosovu promijenila se u proljeće 1987. godine nakon posjeta novog predsjednika Saveza komunista Srbije Slobodana Miloševića Kosovu Polju, kojom je prilikom pred TV kamerama otvoreno podržao kosovske Srbe“ (Barberić, 2023: 541). U ožujku 1989. ustavno je ograničena autonomija Kosova i Vojvodine, dok su albanski zastupnici u studenom 1990. godine proglasili Republiku Kosovo, a 19. listopada nezavisnost Republike Kosovo (Barberić, 2023: 541-543). Kosovske snage sigurnosti i civile 22. travnja 1996. godine na četiri različite lokacije napala je Oslobodilačka vojska Kosova³³ za što je preuzela odgovornost (Barberić, 2023: 543). Operacije Oslobodilačke vojske Kosova nisu bile konkretno organizirane sve do 1997. godine kada je došlo do krize vlasti u Albaniji, za što je vojska iskoristila priliku krijumčareći oružje na Kosovo i organizirano se naoružavati (Barberić, 2023: 543). Navedena situacija potaknula je naoružavanje Vojske Jugoslavije koja je htjela vratiti pod kontrolu teritorij Oslobodilačke vojske Kosova, što je dovelo do nove faze rata u proljeće 1998. godine (Barberić, 2023: 543). Vojska Jugoslavije zauzela je grad Drenicu, „... a do kasnog ljeta albanski su gerilci potisnuti s najvećeg dijela teritorija koji su držali“ (Barberić, 2023: 543). „Zbog rasta nasilja na Kosovu, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda u rujnu 1998, donijelo je Rezoluciju 1199 kojom se tražio prestanak srpskih vojnih operacija i povratak izbjeglica kućama“ (Barberić, 2023: 543). Nakon što je donesena rezolucija, Jugoslavija je povukla svoje vojne postrojbe i pristala na nadzor dvije tisuće pripadnika OEES-a nad Kosovom“ (Barberić, 2023: 543). „Početkom 1999. godine albanski su gerilci iskoristili povlačenje jugoslavenske vojske za proširivanje prostora pod svojim nadzorom i nastavili napade na vojsku i policiju“ (Barberić, 2023: 543).

³³ „Organizacija je osnovana na tlu Makedonije još 1992., a njezinu su jezgru činili Albanci iz dijaspeore ili pojedinci koji su u prvoj polovici devedesetih godina ratovali u Hrvatskoj ili Bosni i Hercegovini“ (Barberić, 2023: 543).

Radi povlačenja jugoslavenske vojske i djelovanja albanskih gerilaca, počinjeni su zločini nad civilnim stanovništvom³⁴ i Srba, i Albanaca. „Početkom veljače 1999. godine, na poticaj tzv. Kontaktne skupine, šest zemalja u francuskom je gradu Rambouilletu održan prvi krug razgovora između jugoslavenske strane i predstavnika kosovskih Albanaca“ (Barberić, 2023: 543). Prijedlog je sadržavao širu autonomiju Kosova unutar Jugoslavije i nazočnost NATO-ovih postrojbi, na što su kosovski Albanci pristali, dok je Jugoslavija navedeni prijedlog odbila (Barberić, 2023: 543). „Zračni napadi NATO-a pod nazivom *Operacija saveznička sila (Allied Force)* počeli su 24. ožujka 1999. godine udarima na više vojnih ciljeva diljem Jugoslavije. Rusija i Kina zatražile su obustavu napada, a Moskva je u znak prosvjeda zamrzнула diplomatske odnose s NATO-om“ (Barberić, 2023: 544). Zračni napadi uzrokovali su veliki val albanskih izbjeglica prema Albaniji, Makedoniji i Crnoj Gori te su istovremeno bili praćeni jugoslavenskim milicijskim i paravojnim terorom (Barberić, 2023: 544). „Zbog toga se velikoga izbjegličkog vala od nekoliko stotina tisuća ljudi postojala je mogućnost prelijevanja konflikta preko granica Jugoslavije i posljedične destabilizacije cijele regije“ (Barberić, 2023: 544). „Usporedno sa zračnim operacijama, jugoslavensko se vodstvo suočilo i s optužbama za povredu međunarodnoga humanitarnog prava: Međunarodni sud u Den Haagu 27. svibnja podignuo je optužnicu za ratne zločine protiv Slobodana Miloševića i četiriju najviših jugoslavenskih dužnosnika“ (Barberić, 2023: 544). Jugoslavija je 3. lipnja prihvatila mirovni plan u Bonnu na tripartitnom sastanku oživotvoren Kumanovskim sporazumom 9. lipnja, kada je počela ispunjavati svoje obveze o povlačenju vojske s Kosova, zračni napadi su bili obustavljeni (Barberić, 2023: 544). Kako bi se osiguralo održavanje mira na Kosovu, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda donijelo je Rezoluciju kojom su se uspostavile mirovne snage na Kosovu (KFOR), u kojima su uz zapovjedništvo NATO-a djelovale i ruske snage (Barberić, 2023: 544). Kosovo je svoju nezavisnost proglasilo 17. veljače 2008. godine, a do 2021. priznalo ju je 98 država, ali ne i Srbija (Barberić, 2023: 544). „Prema određenim mišljenjima, priznanje Kosova presedan je i kršenje međunarodnog prava koje će ohrabriti separatističke pokrete u svijetu, no Međunarodni sud pravde 2010. donio je savjetodavno mišljenje prema kojem Kosovska deklaracija o neovisnosti ne krši međunarodno pravo“ (Barberić, 2023: 546).

³⁴ „Međunarodni su promatrači izvijestili o masakru srpske policije nad 45 Albanaca, većinom civila, 15. siječnja 1999. u selu Račak, koji je u međunarodnim medijima dobio veliku pozornost. Tijekom rata registrirano je još nekoliko većih zločina nad albanskim civilima, kao što su zločini u Prekazu, Izbici, Pustom Selu, u zatvoru Dubrava i Orahovcu, a najveći se pokolj srpskih civila dogodio 29. kolovoza 1998. u selu Klečka kad su ubijene 22 osobe“ (Barberić, 2023: 543).

Primjer Kosova će se bez obzira nastaviti koristiti kao primjer presedana³⁵ i prvog kršenja Helsinškog sporazuma od kraja Hladnog rata. „Konačno, nedostatak mandata UN-a za djelovanje i kritike pozivajući se na ideju humanitarne intervencije kako bi je legitimizirali (osobito u svjetlu usvojenih strategija) negativno su se odrazile na međunarodni normativni poredak...” (Marek, 2019: 257).

³⁵ „Ipak, unatoč širokom konsenzusu da NATO-ova akcija na Kosovu nije bila legalna i da zbog nepostojanja autorizacije od strane VS nije imala utemeljenje u postojećem međunarodnom pravu, prevladao je stav da je bila legitimna i moralno opravdana jer je zaustavila teška kršenja ljudskih prava i spriječila ponavljanje zločina iz Srebrenice i Ruande“ (Matić i Mikac, 2010: 60).

5.5.Afganistan 2001.

Afganistan je država u kojoj su intervencije u dvadesetom stoljeću gotovo konstanta. Započele su sa Sovjetskim Savezom koji je podržao afganistanske komuniste u formiranju vlasti 1979., te sudjelovao u ratu sve do svog povlačenja 1989. godine. Nakon povlačenja sovjetske vojske i neuspješne stabilizacije nove vlasti, izbija građanski rat u kojem u konačnici 1996. pobjeđuju talibani, a od 2001. pa sve do 2021. godine u Afganistanu se nalazila vojska Sjedinjenih Američkih Država u sklopu njezine najdugovječnije intervencije. Godine 1988. predstavnici Afganistana, Pakistana, Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetskog Saveza potpisali su na Ženevskoj konferenciji sporazume: Pakistan i Afganistan potpisali su sporazum o nemiješanju u unutarnje poslove drugih država, a Sovjetski savez i Sjedinjene Američke Države potpisale su sporazum o nemiješanju u unutarnje poslove Afganistana (Barberić, 2023: 458). Nakon povlačenja sovjetske vojske, Najibullahov režim urušio se 16. travnja 1992. godine, kada je general Abdul Rashid Dostum sklopio savez s mudžahedinskim zapovjednikom Ahmadom Šahom Masudom, te su zajedničkim snagama zauzeli glavni grad Kabul, dok je Najibullah „... utočište pronašao u kampu Ujedinjenih naroda u Kabulu“ (Barberić, 2023: 459). Zauzimanje Kabula nije označilo pobjedu, već su Masud i Dostum kao etnički Tadžici bili suočeni s nezadovoljstvom skupine paštuanskog vođe Guldbuddina Hekmatyara, što je odvelo Afganistan u građanski rat³⁶ (Barberić, 2023: 459). „No sve su strane u sukobu dobivale pomoć izvana, Masud iz Moskve, koja ga je smatrala branom radikalnom islamizmu, Hekmatyar iz Pakistana, snage etničkog Uzbeka Dostuma iz Uzbekistana, a šijitske skupine iz Irana“ (Barberić, 2023: 460). Jedna od najpoznatijih radikalnih islamističkih skupina sredinom devedesetih formirala se pod nazivom talibani³⁷. Nakon jednogodišnjih borbi, talibani su 1. rujna 1996. srušili Rabanijevu vladu te svojom vojskom zauzeli grad (Barberić, 2023: 460).

„Situacija u afganistanskome građanskom ratu iz korijena se promijenila u jesen 2001. godine nakon što je odgovornost za terorističke napade na Sjedinjene Američke Države od 11. rujna preuzela Al-Qa'ida.“ (Barberić, 2023: 463). Nakon terorističkog napada Sjedinjene Američke Države iznimno su postrožile svoju politiku prema radikalnim islamističkim strankama. „Vođa talibanskog režima mula Muhamed Omar početkom listopada odbio je američki zahtjev za

³⁶ „Ukupno je u opsadi Kabula između 1992. i 1996. poginulo ili umrlo oko 50 tisuća ljudi“ (Barberić, 2023: 459).

³⁷ Talibanski pokret organiziran je u jesen 1994. godine među etničkim Paštunima s juga Afganistana, koji su bili nezadovoljni postojećim stanjem bezvlasti u zemlji te koji su za svojeg vođu izabrali samozatajnog mulu Muhameda Omara. Za jačanje talibana presudna je bila podrška Pakistana i tadašnje premijerke Benazir Bhutto...“ (Barberić, 2023: 460).

izručenje Osame bin Ladena, a talibansku ponudu za otvaranje pregovora o predaji Osame bin Ladena Washington je kategorički odbio“ (Barberić, 2023: 463). Sjedinjene Države uz suradnju Velike Britanije, 7. listopada 2001. godine započinju zračne napade³⁸ na položaje talibana i baze Al-Qa'ide (Barberić, 2023: 463). Vođa talibanskog pokreta, Osama bin Laden nakon bijega, naposljetku je 2011. godine ubijen u američkoj akciji na pakistanskom području (Barberić, 2023: 463). „U Afganistanu su raspoređene međunarodne vojne snage koje su održavale mir u zemlji i sudjelovale u traženju preostalih pripadnika Al-Qa'ide. (...) Legitimiran mandatom Ujedinjenih naroda, u kolovozu 2003. vodstvo misije ISAF preuzeo je NATO kako bi pružio podršku afganistanskom režimu u održavanju sigurnosti u zemlji te izgradnji učinkovitih oružanih snaga“ (Barberić, 2023: 463). NATO je 2012. godine donio strategiju o povlačenju snaga iz Afganistana – sa 130 tisuća vojnika misija ISAF bila je dovršena 2015. godine, te ju je preuzela misija *Odlučna podrška* koja je do 2018. brojala 16 tisuća vojnika (Barberić, 2023: 464). Od 2014. godine dolazi do pogoršanja. Naime, talibanski pokret zato je brojio više od 60 tisuća militanata (Barberić, 2023: 466).

„Potkraj 2018. američki predsjednik Donald Trump donio je odluku o povlačenju polovice od 14 tisuća američkih vojnika, što je narušilo sigurnosnu situaciju u zemlji, te otvorio bilateralne pregovore s talibanima“ (Barberić, 2023: 466). U ljeto 2021. svi su se preostali vojnici povukli iz zemlje, i samim time otvorili put talibanima da 15. kolovoza 2021. uđu u glavni grad Kabul (Barberić, 2023: 466). Tadašnji predsjednik Ašraf Gani podnosi ostavku i bježi u inozemstvo (Barberić, 2023: 466). Na posljepku, američka vojna intervencija iako je počela pozitivnim ishodom, i relativno brzom uspostavom mehanizama za izgradnju demokracije, sljedećih 20 godina koliko je humanitarna intervencija trajala je bila neuspješna (Marek, 2019: 257). „U tom kontekstu, intervencija u Afganistanu pojavljuje se kao najveći, a u najmanju ruku najskuplji, fijasko zapadnog suvremenog intervencionizma“ (Marek, 2019: 258).

³⁸ „Američka se vojska u provedbi kopnenih operacija oslanjala na Sjeverni savez, a na teren su poslane i američke specijalne postrojbe koje su pomagale postrojbama prototalibanske koalicije“ (Barberić, 2023: 463).

6. Intervencije Ruske Federacije

Ako su Sjedinjene Američke Države pobjednik Hladnog rata, onda Ruska Federacija u jednadžbi bipolarne podjele svijeta ostaje gubitnica. Ulogu "globalnog policajca" koju su preuzele Sjedinjene Američke Države, provodeći intervencije kako bi očuvale svoj status vodeće svjetske sile, nisu naišle na odobravanje dojučerašnjeg suparnika. Kada je Ruska Federacija krenula u primjenjivanje intervencija kao mehanizma³⁹ za postizanje statusa velesile, pozvala se na ranije intervencije Zapada predvođenog Sjedinjenim Državama definirajući ih imperijalnim⁴⁰ težnjama. Vođena realističkom teorijom⁴¹, nova Ruska Federacija ne želi ostati na statusu⁴² nižem od velesile u međunarodnim odnosima. „Tri glavna cilja identificirana su kao pokretači ruske vanjske politike: sigurnost, status/prestiž Rusije kao velike sile u multipolarnom svijetu i ekonomski rast (...) Svi su čisti realizam: u anarhičnom svijetu kojim dominira samopomoć, ne postoji jedini čuvar sigurnosti, stoga je glavni prioritet ruske velike strategije, a time i ruske vanjske politike, osigurati sigurnost ruskog naroda, politički suverenitet i teritorijalni integritet Rusije, odnosno ruske države, i na kraju, ali ne manje važno, vladajućeg režima.“ (Chiriac, 2023: 56-57). Ruska Federacija stoga kreće u formiranje i provedbu nove vanjske politike⁴³ koja će na međunarodnom planu donijeti nove izazove, s glavnom premisom – zaštite interesnog područja koje obuhvaća sav teritorij bivšeg Sovjetskog Saveza⁴⁴.

Boris Jeljcin je bio prvi izabrani predsjednik Vrhovnog sovjeta na prvim poluslobodnim i polukompetitivnim izborima u Rusiji održanim u ožujku 1990. godine (Boban, 2011: 76).

³⁹ „Ponašanje Kremlja u vanjskim poslovima vođeno je strategijom koja nije vođena moralnim (ideološkim) porivima ili idealima, već pragmatičnim interesima i unutar tih interesa sigurnost i opstanak Ruske Federacije i gdje vlada trenutni režim“ (Chiriac, 2023: 47).

⁴⁰ „Te imperijalne tendencije, što se Rusije tiče, započele su s Jugoslavijom i nastavile se intervencijama u Iraku, Libiji, Siriji i Egiptu“ (Chiriac, 2023: 62).

⁴¹ „Ipak, ruska vanjska politika i diplomacija su školski primjer realističke, nasuprot idealističke, škole mišljenja“ (Chiriac, 2023: 47).

⁴² „Ruska Federacija je posthladnoratovski međunarodni sustav doživljavala kao onaj pod kontrolom SAD-a, odnosno poredak utemeljen na pravilima pod vodstvom SAD-a, a kada je Kremlj promijenio strateški smjer, globalna dinamika moći postala je hegemonijski proces smanjenja američkog utjecaja, osobito u geopolitičkim područjima koja su od vitalne važnosti za ruske nacionalne interese“ (Chiriac, 2023: 52).

⁴³ „Ipak, za razliku od Hladnog rata, kada je primarni pokretač bila komunistička ideologija, današnja Rusija djeluje iz čistih pragmatičnih geopolitičkih razloga“ (Chiriac, 2023: 52).

⁴⁴ „To je bio i jasan znak SAD-u da je taj dio svijeta rusko interesno područje na koje Rusija neće dopustiti pristup Zapadu“ (Boban, 2011: 122).

Predsjednika Sovjetskog Saveza, Mihaila Gorbačova, konzervativne struje, nespemne na promjene, pokušale su svrgnuti i provesti vojni puč u kolovozu 1991. godine (Boban, 2011: 76-77). Puč je osim još velike podrške sovjetske vojske predsjedniku Gorbačovu propao radi zauzimanja stava ruskog predsjednika Jeljcina na obustavu puča (Boban, 2011: 77). „Na predsjedničkim izborima u lipnju 1991. već u prvom krugu glasovanja pobijedili su Boris Jelcin i njegov potpredsjednički kandidat Aleksandar Ruckoj, osvojivši 57,3% glasova“ (Boban, 2011: 99). Jelcinova vanjska politika najbolje se očituje u njegovoj suradnji s ministrima vanjskih poslova. Na početku mandata, Jelcin se uz ministra vanjskih poslova Andreja Kozirjev zalagao za prozapadnu politiku, vodeći se vizijom bliskih odnosa sa Zapadom⁴⁵, uključujući Sjedinjene Američke Države i Europsku uniju. Ova orijentacija bila je potaknuta nadom da će Rusija postati partner⁴⁶ Zapadu u globalnim pitanjima, posebno u obnovi svoje ekonomije i političkog sustava. No, širenje NATO-a⁴⁷ na bivše članice Sovjetskog Saveza samo je pokazalo Rusiji da neće biti integrirana u Zapad. „U Europi se Rusija suočila sa sigurnosnim sustavom utemeljenim na restrukturiranom NATO-u, naslijeđu Hladnog rata, čija je primarna misija bila obuzdavanje sovjetske moći, a koji se sada širio prema istoku“ (Ellison, 2006: 249). Ruska Federacija željela je smanjiti razvoj američkog nuklearnog obrambenog sustava, vođena sigurnosnom dilemom. „Jelcinov prijedlog iz 1992. za kooperativni globalni raketni obrambeni sustav nastojao je izbjeći ovu dilemu, ali je bio ignoriran od strane američke strane“ (Ellison, 2006: 249-250). Dolaskom novog ministra vanjskih poslova, mijenja se i vanjskopolitički narativ. „Smjena Kozirjeva 1996. godine označila je početak treće faze, tijekom koje je njegov nasljednik, Jevgenij Primakov, oblikovao politiku temeljenu na percepciji Sjedinjenih Američkih Država ne kao partnera Rusije, već kao jedine supersile koja teži globalnoj hegemoniji u "unipolarnom" svijetu (...) Primakov je tražio "strateško partnerstvo" s Kinom i suradnju s drugim državama kako bi izgradio zaseban "pol" moći koji bi balansirao utjecaj Sjedinjenih Država“ (Ellison, 2006: 197). Uloga vojske za vrijeme Jelcinova mandata bila je istaknuta, posebice u smislu utjecaja same vojske na vanjsku

⁴⁵ „Zalagali su se za punu samoodređenost svih republika Sovjetskog Saveza i zamislili novu rusku državu, politički i ekonomski oblikovanu po uzoru na zapadne demokracije – državu koja bi, prema riječima Jelcinovog govora pred američkim Kongresom u lipnju 1992., postala "partner u izgradnji globalne demokracije."“ (Ellison, 2006: 194).

⁴⁶ „Ciljajući na izgradnju demokracije i tržišnog gospodarstva, novi su lideri zamišljali Rusiju kao punopravnog partnera demokratskih država u međunarodnim odnosima“ (Ellison, 2006: 194).

⁴⁷ „Potraga za suradnjom s NATO-om nije bila potpuno napuštena, ali širenje NATO-a na bivše države Varšavskog pakta i nove države ZND-a bilo je shvaćeno kao prijetnja ruskoj sigurnosti“ (Ellison, 2006: 197).

politiku (Ellison, 2006: 231). Očuvanje ruskih interesa u zemljama članicama Zajednice neovisnih država (ZND) bio je prioritet ruske vojske (Ellison, 2006: 197). „Ti su interesi pretočeni u politike koje su uključivale izravnu intervenciju u korist lokalnog ruskog stanovništva u državama ZND-a, napore da se spriječi pridruživanje država ZND-a i bivših članica Varšavskog pakta NATO-u, te vojnu podršku državama ZND-a koje su bile ugrožene domaćim pobunama“ (Ellison, 2006: 231). No, Jeljcin nije imao u potpunosti kontrolu nad Ministarstvom obrane koje je odbilo poslušnost predsjedniku u prosincu 1994. godine, u Prvom Čečenskom ratu kada je naredio da se prekine bombardiranje grada Groznog, koji je vojska odbila (Ellison, 2006: 231). „Najdramatičniji primjer vojne neposlušnosti dogodio se tijekom ruske vojne intervencije u regiji Pridnjestrovlje u Moldaviji, kada je zapovjednik ruske Četrnaeste armije, Aleksandar Lebed, koji je bio poslan u regiju 1992. godine kako bi okončao sukobe u kojima su sudjelovali ruski stanovnici, odbio povući svoje snage nakon što je njegov zadatak završen“ (Ellison, 2006: 231). Lebedovo odbijanje povlačenja vojske naposljetku je uzrokovalo sukob, koji je pravdao nužnošću zaštite ruskog stanovništva (Ellison, 2006: 231). NATO-ovo bombardiranje Srbije zbog rata na Kosovu⁴⁸ još je jedan slučaj koji je narušio odnose i suradnju Ruske Federacije i Sjedinjenih Američkih Država, posebno kroz program Zajedničkog stalnog vijeća (PJC) (Ellison, 2006: 253-254). Jeljcinov predsjednički mandat bila je obilježila u prvom dijelu vanjskopolitička suradnja, posebice u suradnji s ruskim ministrom vanjskih poslova Kozirjevim, no kada je došlo do njegove smjene 1996. godine, došlo je i do zaoštavanja vanjskopolitičkog narativa pod novim ministrom Primakovim. Ruska Federacija tada počinje tražiti novi put, okrećući se prema Kini i Indiji, dok vodi čvršću vanjsku politiku, ali i unutarnju kako bi zadržao kontrolu nad teritorijem.

Vladimir Putin naslijedio je predsjednika Borisa Jeljcina. Jeljcin se povukao s vlasti krajem 1999. godine i Putin je kao premijer preuzeo ovlasti predsjednika do održavanja predsjedničkih izbora 2000. godine na kojima je pobijedio. Prvi vanjskopolitički potezi bili su pokušaj suradnje

⁴⁸ „Iako je PJC 1998. godine raspravljao o situaciji na Kosovu i dogovoreno je da će Rusija sudjelovati u rješavanju sukoba, do listopada je postalo jasno da razlika između Rusije i NATO-a nije premoštena. Kada je NATO-ov ultimatum Jugoslaviji odbijen, a bombardiranje započelo u ožujku 1999. godine, Rusi su u znak protesta napustili PJC. Njihov prigovor nije bio samo na samu akciju, već i na činjenicu da nije bila potvrđena mandatom UN-a. Rusi su optužili NATO da je umanjio važnost ruskog glasa u Vijeću sigurnosti i odbacio središnju ulogu UN-a u globalnom očuvanju mira“ (Ellison, 2006: 253-254).

sa Zapadom⁴⁹, posebice s predsjednikom Georgeom W. Bushom⁵⁰. Nakon terorističkog napada 11. rujna 2001.⁵¹, ruski predsjednik ponudio je svu potrebnu pomoć američkom predsjedniku Bushu kao znak dobre suradnje. Vrlo se brzo narativ dviju država mijenja. George W. Bush fokusiran je na Bliski istok i na globalnu borbu protiv terorizma, te u političkim potezima često ne traži odobravanje međunarodne zajednice. Ubrzo je i zamijećeno i pogoršanje suradnje između Ruske Federacije i Sjedinjenih Američkih Država. Putina su dočekali i drugi problemi – nezadovoljstvo ruskog naroda radi ne tako uspješne tranzicije iz komunističkog sustava u kapitalizam. Nakon raspada Sovjetskog Saveza, tijekom 1990.-ih nastupila je velika ekonomska kriza⁵² i kriza identiteta⁵³ koja je zavladała među ruskim narodom, ali i među svjetskim čelnicima koji Rusku Federaciju više nisu smatrali ni približnom silom kakav je bio Sovjetski Savez. Kombinacija svih faktora dovela je do oblikovanja nove vanjske politike Ruske Federacije – revizionizma⁵⁴. „Realno gledajući, predsjednik Putin i rusko vodstvo već su 2000. godine konstruirali revizionističku strategiju, ali su zbog ekonomskih ograničenja bili prisiljeni na strateško strpljenje“ (Chiriac, 2023: 59). Obraćanje Putina na Minhenskoj konferenciji 2007. godine bio je javni nagovještaj njegove nove politike (Krastev i Holmes, 2020: 103-104). Putin je na konferenciji prozvao Sjedinjene Američke Države radi dvostrukih standarda – poticanjem da čim više država usvoji model liberalne demokracije zapravo je hegemonijska⁵⁵ želja za

⁴⁹ „Poznato je da je 2000. godine, novoimenovani predsjednik Putin aktivno zagovarao članstvo Rusije u NATO-u i integraciju Rusije na Zapad“ (Chiriac, 2023: 63).

⁵⁰ Prvi formalni susret ruskog predsjednika Vladimira Putina i Georgea W. Busha u Sloveniji je ostao poznat po izjavi predsjednika Busha za medije, u kojoj je rekao da je "u očima Vladimira Putina vidio njegovu dušu" (Singh, 2012: 167).

⁵¹ „Godine 2001., nakon napada 11. rujna, također u pokušaju da pokaže ruski „interes za postajanjem pouzdanog saveznika Sjedinjenih Država,” dao je nalog da se pruži svaka pomoć i podrška američkim trupama u Afganistanu“ (Chiriac, 2023: 63).

⁵² „Dok je Rusija klečala pred dverima Europe, Ruse je obuzimao osjećaj izopćenosti“ (Westad, 2021 [2017]: 634).

⁵³ „Raspad je u Rusima stvorio osjećaj deklasiranosti, lišio ih je njihovog položaja, neovisno o tome jesu li živjeli u samoj Rusiji ili su pripadali velikim ruskim manjinama u nekoj novoj postsovjetskoj državi (...) Sada su bili lišeni svrhe i položaja“ (Westad, 2021 [2017]: 632).

⁵⁴ Dolaskom novog predsjednika Vladimira Putina 2000. na vlast, formira se tako zvana nova ideologija. „Svoju je ideologiju nazvao „dirigiranom demokracijom“ (rus. *upravljaemaja demokratija*) s jasnim naglaskom na dirigiranost – putinizam miješa romanovsku autoritarnost, pravoslavnu svetost, ruski nacionalizam, kumovski i pajdaški kapitalizam, sovjetsku birokraciju s demokratskim elementima, izborima i parlamentima“ (Montefiore, 2019 [2016]: 736).

⁵⁵ „Amerikanci opravdavaju "miješanje u unutarnje poslove drugih zemalja" tako što se pozivaju na poželjnost i uzoritost vlastitog političkog i ekonomskog sustava u cijelom svijetu“ (Krastev i Holmes, 2020: 104).

unilateralnom prevlašću 21. stoljeća (Krastev i Holmes, 2020: 103-104). „Zapadnjački vođe drže bukvicu svijetu o ljudskim pravima, demokraciji i drugim uzvišenim vrijednostima, a cijelo vrijeme slijede sebične geopolitičke interese svojih zemalja“ (Krastev i Holmes, 2020: 104). Dok za argumentaciju za vojne intervencije Ruska Federacija koristi poduži popis argumenata: „Kao što je NATO narušio teritorijalni integritet Srbije 1999. godine, tako je i Rusija narušila teritorijalni integritet Gruzije 2008. godine. Kao što SAD šalje dalekometne bombardere da lete blizu ruske granice, tako Rusija šalje dalekometne bombardere blizu američke granice. Kao što američka vlada ima popis istaknutih Rusa koji ne smiju ući u SAD, tako Kremlj ima popis istaknutih Amerikanaca koji ne smiju ući u Rusiju. Kao što su Amerikanci i Europljani slavili razbijanje Sovjetskog Saveza, tako Rusi sada slave Brexit i potencijalno razbijanje EU-a. Kao što je Zapad podržavao liberalne nevladine organizacije unutar Rusije, tako Rusi financiraju krajnje desne i krajnje lijeve skupine na zapadu kako bi potkopali NATO, blokirali američke programe proturaketne obrane, oslabili potporu sankcijama i podrovali europsko jedinstvo. Kao što je Zapad (prema mišljenju Moskve) bezočno lagao Rusiji o svojim planovima za širenje NATO-a i o napadu na Libiju koji je odobrio UN, tako i Rusija bezočno laže Zapadu o svojim vojnim upadima u Ukrajinu“ (Krastev i Holmes, 2020: 156). Vladimir Putin iskoristio je navedenu argumentaciju, pozivajući se na američku praksu i intervenirao prvo na poluotok Krim koji je anektirao, te uz nastavak povremenih sukoba na istočnoj granici Ukrajine od 2014. u kojem su ruske snage preventivno intervenirale štiteći ruske separatiste na području Donbasa, sve do otvorene eskalacije sukoba kada je 24. veljače 2022. godine vojskom prešao ukrajinsku državnu granicu, nazivajući službeno svoj potez "specijalnom vojnom operacijom". Vanjskopolitičke poteze predsjednika Putina s realističkog gledišta i svih navedenih argumenata možemo nazvati preventivnim intervencijama, no za njih ne postoji moralno opravdanje, s obzirom na to da iste ovise o osobnoj percepciji ugroze i definiranja neprijatelja.

Ruski predsjednik koji je imao jedan mandat između mandata predsjednika Vladimira Putina bio je Dimitrij Medvedev. Pobijedio je na predsjedničkim izborima 2008. godine. Vladimir Putin javno mu je dao podršku u kampanji s obzirom na to da je uloga Medvedeva kao predsjednika bila predviđena kao stanka od Putinovih mandata. „Ruski ustav propisuje da nitko ne može biti predsjednik države više od dva mandata uzastopno, ali to ne znači da ne može biti više od dva mandata ukupno“ (Boban, 2011: 119). Već u kolovozu novi predsjednik Medvedev suočen je s velikim vanjskopolitičkim izazovom (Boban, 2011: 122). „U kolovozu je izbio kratkotrajni rat između Rusije i Gruzije u kojemu je ruska vojska izbacila gruzijsku iz

odmetnutih pokrajina Abhazije i Južne Osetije“ (Boban, 2011: 122). Bila je to prva veća vojna intervencija Ruske Federacije u drugu, susjednu državu. „Već se tada činilo da je to bio samo paravan kojim se ruski vrh koristio kako bi zadao udarac težnjama Zapada da Gruziju uključi u NATO, odnosno uvede pod svoje okrilje“ (Boban, 2011: 122). Predsjednik Medvedev⁵⁶, iako je iznosio neke manje žešće stavove od Putina, ipak je pokazao određenu oštrinu u njegovim vanjskopolitičkim potezima (Boban, 2011: 121-122). „Oštra se retorika nastavila i s objavljivanjem pet točaka ruske vanjske politike u ljeto 2008. u kojima je, među ostalim, naglašeno da postoje područja u kojima Rusija ima posebne interese, te je istaknuta namjera Rusije da štiti svoje građane koji žive u inozemstvu“ (Boban, 2011: 122). Ohrabrena Rusija nakon intervencije u Gruziji osjeća lagani povratak među "velike igrače" na međunarodnom planu jer dominacija samo jedne sile za Rusku Federaciju nije prihvatljiva. „Stoga se među ciljevima ruske vanjske politike ističe i neprihvatljivost postojanja unipolarnog svijeta, umjesto kojega treba uspostaviti multipolarni svijet“ (Boban, 2011: 122).

⁵⁶ Za vrijeme predsjedničkog mandata Medvedeva, Vladimir Putin bio je premijer.

6.1. Gruzija 1991.

Gruzija je nakon raspada Sovjetskog Saveza Socijalističkih Republika⁵⁷ 1991. godine postala neovisnom državom na čelu s prvim demokratski izabranim predsjednikom Zviadom Gamsakhurdijom čiji je mandat započeo u svibnju 1991. godine, dok je koalicija Okrugli stol – Slobodna Gruzija pobijedila na prvim parlamentarnim izborima (Barberić, 2023: 492). Naime, na tri autonomna područja koja se nalaze na Gruzijском teritoriju su od proglašenja njezine neovisnosti popraćena političkim previranjima. „Abhazija je 1992. godine imala populaciju od 521 tisuću stanovnika, od čega su etnički Abhazi (koji su muslimani i pravoslavni kršćani) činili tek 17,8% stanovništva, Gruzijci su činili većinu s čak 45,7% stanovnika, a ostatak stanovništva bili su Armenci, Grci i Rusi“ (Barberić, 2023: 491). Abhazija je u srpnju 1992. godine proglasila neovisnost (Barberić, 2023: 493). U Abhaziji su se sukobile gruzijska vojska i abhazijski dobrovoljci i povratnici iz emigracije potpomognuti ruskom vojskom⁵⁸ u kojoj su nakon višemjesečnih borbi abhazske snage zauzele glavni grad Suhumi, nakon čega se gruzijska vojska povlači (Barberić, 2023: 493-494).

„Južna Osetija 1991. godine imala je 102 tisuće stanovnika, od čega su Oseti činili 66,2% a Gruzijci 29%“ (Barberić, 2023: 492). Južna Osetija bila je dijelom Zakavkavske Republike 1922. godine kao Južnoosetska Autonomna Oblast (Barberić, 2023: 492). Novi Gruzijски predsjednik uveo je restriktivnije mjere usmjerene prema manjinskim narodima, poput nametanja gruzijskog kao jedinog službenog jezika što je ugrozilo prava manjina i pridonijelo jačanju nacionalizma (Barberić, 2023: 492). Nakon Gamsakhurdijine odluke o ukidanju autonomije Južne Osetije, počinju sukobi na pograničnom području, uz gruzijsko nametanje ekonomskih blokada Južnoj Osetiji (Barberić, 2023: 492). Južni Oseti bili su protiv izlaska Gruzije iz sastava SSSR-a, dok je nakon njezina osamostaljenja⁵⁹ nastupila nova kriza. Naime,

⁵⁷ Gruzija je postala članicom Saveza Sovjetskih Socijalističkih država tek 1936. godine, „...kada je osnovana Gruzijска SSR“ (Barberić, 2023: 491). Za vrijeme Ruskog građanskog rata, vođenog nakon Oktobarske revolucije 1917. godine, Gruzija je bila proglasila neovisnost, „...no 1921. Crvena ju je armija ponovno okupirala. U ožujku 1922. godine Gruzija je zajedno sa susjednim Armenijom i Azerbajdžanom ujedinjena u Zakavkavsku SFSR, s kojima je činila jedinstven politički entitet...“ (Barberić, 2023: 491), sve do njezinog pridruživanja SSSR-u.

⁵⁸ „Nakon incidenta u kojem je srušen ruski helikopter koji je prevozio civile, u borbe se izravno uključila i ruska vojska, koja je iz zraka i s mora bombardirala gruzijske položaje“ (Barberić, 2023: 494).

⁵⁹ „U ožujku 1991. održan je referendum na kojem se 95% Gruzijaca opredijelilo za izlazak Gruzije iz Sovjetskog Saveza (područja Abhazije i Južne Osetije odbila su sudjelovati na referendumu)“, te je u travnju proglašena njezina nezavisnost (Barberić, 2023: 492).

Gruzija je pod predsjednikom Gamsakhurdijom bila u sve većoj gospodarskoj krizi koja je dovela do oružanih sukoba pristaša predsjednika i opozicije, koja je naposljetku i pobijedila, te pod privremenim vodstvom bivšeg premijera Tengiza Sigua uputila poziv Eudardu Ševardnadzi, bivšem sovjetskom ministru vanjskih poslova da se vrati u zemlju prvo kao premijer, a 2005. godine postao je i predsjednikom (Barberić, 2023: 492). Gruzija je zemlja koja ima strateški položaj i ujedno teritorij bogat naftom⁶⁰, što je stvaralo dodatni pritisak Ruske Federacije na učlanjivanje u Zajednicu nezavisnih država (ZND)⁶¹, Gruzija je nakon prvotnog odbijanja članstva, ipak postala članicom 1993. godine (Barberić, 2023: 493-494). Bivši predsjednik Gamsakhurdija osnovao je privremenu vladu u egzilu smještenu u Čečeniji, te okupio svoje pristaše tzv. zviadiste koji su pokušali srušiti Ševardnadzea čija je vlast bila oslabljena i gubitkom Abhazije⁶², te je Ševardnadze bio prisiljen obratiti se Ruskoj Federaciji za pomoć s obzirom na to da je izgubio nadzor nad crnomorskom lukom Poti, koju ruska vojska zauzima i ugušuje pobunu zviadista (Barberić, 2023: 494).

⁶⁰ Na inicijativu britanskog naftnog konzorcija BP, 1993. godine pokrenuta je gradnja naftovoda koji je operativan postao 2005. godine (Barberić, 2023: 493). „Naftovod koji vodi od Bakua u Azerbajdžanu, preko gruzijskog teritorija, do Ceyhana u Turskoj, zaobilazeći pritom ruski sustav transporta nafte...” (Barberić, 2023: 493), izgrađen je na trasi „...Baku – Tbilisi – Ceyhan...” (Barberić, 2023: 493).

⁶¹ Gruzija je na početku odbila pristupiti Zajednici nezavisnih država, organizaciji osnovanoj u prosincu 1991. nakon raspuštanja Sovjetskog Saveza, kojom je dominirala Rusija, čime je izravno izazvala ruske strateške interese na Kavkazu (Barberić, 2023: 493).

⁶² „Sredinom 1994. godine, uz sponzorstvo Ujedinjenih naroda i Rusije, potpisan je sporazum na osnovi kojeg su u Abhaziji raspoređene ruske vojne postrojbe i UN-ovi vojni promatrači u sklopu UN-ove promatračke misije u Gruziji (UN Observer Mission in Georgia - UNOMIG)” (Barberić, 2023: 494). Adžarija je jedina gruzijska regija u kojoj za sad nije bilo oružanog sukoba no njezino pitanje još uvijek nije riješeno.

6.1.1. Gruzija 2008.

Nakon tzv. Revolucije ruža u studenom 2003., Gruzijски predsjednik Ševardnadze daje ostavku, te na izborima u siječnju 2004. godine pobjeđuje Mihail Sakašvili (Barberić, 2023: 599). Pod Sakašvilijevim vodstvom, Gruzija se sve više okreće prema zapadu i zapadnoj suradnji, posebice pod američkim investicijama kao što su gradnja vojne baze Krtsanisi u svrhu zaštite naftovoda Baku – Tbilisi – Ceylan (Barberić, 2023: 599). Na Minhenskoj konferenciji 2008. godine Ukrajini i Gruziji obećano je članstvo u NATO-ovu savezu, no taj se potez nije svidio Ruskoj Federaciji koja je počela sve izravnije pružati podršku Abhaziji i Južnoj Osetiji (Barberić, 2023: 601). Do rasplamsavanja sukoba dolazi kada 1. kolovoza 2008. podmetnuta bomba ozljeđuje pet policajaca eksplodiravši kraj glavnog grada Chinvalija, Južne Osetije (Barberić, 2023: 601). Taj događaj pokreće otvoreni sukob između gruzijskih i južnoosetskih snaga koji je trebao biti prekinut 7. kolovoza kada je Gruzija proglasila jednostrani prekid vatre, no ipak je nastavila s napadima na rusku vojnu bazu smještenu u glavnom gradu Južne Osetije uz napredovanje prema samom glavnom gradu (Barberić, 2023: 601). „Ruski predsjednik Dmitrij Medvedev 8. kolovoza naredio je intervenciju ruske vojske u sukob u Gruziji, nakon čega je 58. armija ruske vojske ušla u Južnu Osetiju kroz strateški važan tunel Rok, koji to područje povezuje s ruskim dijelom Kavkaza. Rusko ratno zrakoplovstvo počelo je zračne udare na vojne ciljeve diljem Gruzije“ (Barberić, 2023: 601).

Nakon obnove sukoba u Južnoj Osetiji, on se obnavlja i u Abhaziji, kada nakon 9. kolovoza ahabaska vojska zauzima dolinu Kodori, dok ruska vojska nakon zauzimanja vojne baze kod Senakija i zauzimanja gradova Gori i Poti, zaustavlja se pred gradom Igoetijem (Barberić, 2023: 601). „Uz posredovanje francuskog predsjednika Nicolasa Sarkozya sklopljeno je primirje između ruske i gruzijske strane, koje je gruzijski predsjednik Sakašvili potpisao 15. kolovoza, a ruski Medvedev 16. kolovoza. Ruske su se snage 22. kolovoza povukle iz dijelova Gruzije izvan Južne Osetije i Abhazije, nakon čega je glavna gruzijska komunikacija između zapada i istoka zemlje ponovno postala prohodna“ (Barberić, 2023: 601). Četiri dana nakon ruskog povlačenja vojske, 26. kolovoza Ruska Federacija priznaje neovisnost⁶³ Abhazije i Južne Osetije, na što Gruzija odgovara 29. kolovoza prekinuvši diplomatske veze s Rusijom uz povlačenje iz Zajednice nezavisnih država (Barberić, 2023: 601). „Istraga koju je Europska unija provela pokazala je da obje strane snose odgovornost za izbijanje rata zbog pretjerane

⁶³ „... Moskva je opravdala svoju intervenciju tako što je preuzela američku ulaštenu liberalnu retoriku i pozivala se na ljudska prava“ (Krastev i Holmes, 2020: 115).

reakcije na događaje povezane s nagomilanim tenzijama“ (Barberić, 2023: 602). Gruzija je bila ohrabrena obećanjem članstva u NATO-u koji joj 2008. godine nije pružio pomoć u sukobu, a Rusija je svojom vojnom intervencijom potaknula regionalni strah i domaći ponos. Dakle, prema istrazi Europske unije obje strane snose odgovornost za izgubljene živote radi pretjerane reakcije na međusobne političke poteze. „Gruzija, unatoč obećanjima koje je dobila, nije primljena u NATO“ (Barberić, 2023: 602). U lipnju ove godine održani su veliki prosvjedi Gruzijskog naroda protiv vladinog zakona o "stranim agentima" koji obvezuje sve udruge, medije ili organizacije koje iz inozemstva primaju više od 20% novca da su označeni kao organizacije koje djeluju u interesu strane sile. Mnogi se protive tom zakonu nazivajući ga ruskim zakonom (BBC.com, 2024). Upravo zbog donošenja navedenog zakona, Gruzija nije s Ukrajinom i Moldavijom otvorila pristupne pregovore za članstvo u Europskoj uniji.

6.2. Moldavija 1992.

Moldavija je kroz povijest bila najčešće poistovjećena s Besarabijom⁶⁴ (Barberić, 2023: 524). Etnički je bliska Rumunjskoj, kojoj je bila pripojena, dok se nalazila od 1878. do 1918. u sastavu Ruskog Carstva. Teritorij Besarabije na lijevoj obali rijeke Dnjestar za vrijeme Ruskog građanskog rata osvojili su boljševici koji su 1924. godine proglasili Moldavsku Autonomnu Sovjetsku Socijalističku Republiku (ASSR), ali u sastavu Ukrajinske Sovjetske Socijalističke Republike, dok je ostatak teritorija Besarabije koji danas službeno čini Moldavija, ostao u sastavu Rumunjske (Barberić, 2023: 524). Kada je Rumunjska predala teritorij Besarabije Sovjetskom Savezu, 1940. godine proglašena je Moldavska Sovjetska Socijalistička Republika, no za vrijeme Drugog svjetskog rata, Moldaviju je okupirala Rumunjska 1941. godine da bi je krajem rata, 1944. godine Sovjetski Savez ponovno vratio u svoj sastav (Barberić, 2023: 524). Moldavija je za vrijeme Sovjetskog Saveza, kao i ostale republike bila izložena rusifikaciji. Demokratski pokret i moldavski nacionalizam u Moldaviji počinje se javljati 1989. godine⁶⁵ osnutkom Narodne fronte Moldavije koja ubrzo zahtijeva uvođenje rumunjskog jezika kao službenog uz povratak latiničnog pisma (Barberić, 2023: 524). Narodna fronta je pobijedila na prvim slobodnim izborima održanim u ožujku 1990. godine za moldavski Vrhovni sovjet, a Mircea Snegur u rujnu postaje i predsjednik republike Moldavije (Barberić, 2023: 524-525). S moldavskim nacionalističkim politikama nisu se slagali rusko i ukrajinsko stanovništvo koje je sve češće tražilo svoju političku autonomiju na istočnoj obali rijeke Dnjestar (Barberić, 2023: 525). „Osim statusa slavenskog stanovništva, spornim se pokazao i politički status 150 tisuća pripadnika malenoga turkijskog naroda pravoslavne vjere Gagauza, koji su 21. kolovoza 1990. u pet okruga na jugu Moldavije proglasili Gagausku Republiku“ (Barberić, 2023: 525). Godine 1994. Gagauska Republika dobiva svoju autonomiju unutar SSR Moldavije uz pomoć turske diplomacije (Barberić, 2023: 525).

No, za područje Pridnjestrovlja scenarij je bio drukčiji. „Područje Pridnjestrovlja 2. rujna 1990. proglasilo je nezavisnu paradržavu, Pridnjestrovsku Moldavsku Republiku na čelu s Igorom Smirnovim kao predsjednikom, što je središnja vlada u Kišinjevu odbacila“ (Barberić, 2023:

⁶⁴ „Moldavija se često identificira sa povijesnom pokrajinom Besarabijom, koja je danas većim dijelom u Moldaviji, a manjim u Ukrajini. Iako je područje etnički, jezično i kulturološki blisko Rumunjskoj, nakon Berlinskog kongresa 1878. Besarabija je vraćena Rusiji, u sastavu koje je ostala do 1918. godine kada ju je pripojila Rumunjska“ (Barberić, 2023: 524).

⁶⁵ Glavni sekretar KPSS-a Sovjetskog Saveza Mihail Gorbačov uvodi politiku *glasnosti* koja dozvoljava kritiziranje vlasti (Barberić, 2023: 524).

525). Nakon raspada Sovjetskog Saveza, proglašena je državna nezavisnost Republike Moldavije 27. kolovoza 1991., što je radi područja Pridnjestrovlja dovelo do napetosti, posebice radi stacionirane 14.-e tada već bivše sovjetske, odnosno ruske vojske u Pridnjestrovlju, čije je napuštanje sa svog teritorija zagovarala tada službeno nezavisna Moldavija (Barberić, 2023: 525). Do sukoba dolazi 2. ožujka 1992. godine nakon što su kozački i ruski dobrovoljci razoružali i zauzeli policijsku postaju u Dubasariju, te se sukob pretvorio u otvorene oružane borbe u gradu Tighini (Bender) u čije se sudjelovanje izravno uključila ruska vojska (Barberić, 2023: 525-526). Primirje o prekidu oružanog sukoba potpisali su ruski predsjednik Boris Jeljcin i Moldavski predsjednik Mircea Snegur 21. srpnja 1992. godine (Barberić, 2023: 526). Godine 1994. u Moldaviji dolazi do stanovitih promjena; nacionalistička Narodna fronta poražena je na izborima, te vlast preuzima Demokratska agrarna stranka Moldavije koja vodi umjereniju politiku što je dovelo do priznavanja statusa autonomije Gaugaziji i Pridnjestrovlju, dok je na provedenom referendumu o pripajanju Rumunjskoj protiv bilo 92,5% stanovnika (Barberić, 2023: 526). No, ipak kasnih devedesetih dolazi do obnavljanja stranke Partije Komunističke Republike Moldavije osnovane od Vladimira Voronina koji sastavlja vladu nakon izbora održanih 2001. i 2005. godine (Barberić, 2023: 526). Njegova pobjeda označava ponovno približavanje Rusiji, u veljači 2002. godine ponovno se uvodi i ruski kao službeni jezik (Barberić, 2023: 526). Nakon ruske invazije na Ukrajinu u veljači 2022. godine u Moldaviji postaje sve napetije s obzirom na to da su u Pridnjestrovlju i dalje stacionirani ruski vojnici, koji su prema predsjedniku Vladimiru Putinu dužni čuvati ruski narod, što u ovim trenucima može značiti i mogućnost vojne intervencije, posebice s obzirom na to da je nova Moldavska predsjednica bliža Zapadu i inicijativi ulaska u Europsku Uniju. Moldavija je godinama bila podložna ruskom utjecaju, no istovremeno je težila zapadnim⁶⁶ vrijednostima. Moldavija je u lipnju 2024. godine, zajedno s Ukrajinom otvorila pristupne pregovore za članstvo u Europskoj uniji (Reutersconnect.com, 2024).

⁶⁶ „Moldavija je zadržala članstvo u Zajednici nezavisnih država (ZND), ali svoju vanjsku politiku orijentira i prema zapadnoeuropskim integracijama pa je tako 1994. postala članica programa Partnerstvo za mir, a 1995. primljena je u članstvo Vijeća Europe“ (Barberić, 2023: 526).

6.3. Ukrajina 2014.

Ruska intervencija u Ukrajini može se podijeliti na dvije etape; prva započinje 2014. godine ulaskom ruskih vojnika na Krim i njegovim pripojenjem Ruskoj Federaciji, te pograničnim sukobima koji započinju odmah nakon aneksije Krima u području Donbas, odnosno područja na istočnoj strani rijeke Dnjepar⁶⁷. Druga etapa označava period od 24. veljače 2022. godine do danas, kada je Ruska Federacija izvela prema predsjedniku Vladimiru Putinu svoju „specijalnu vojnu operaciju“. Ruska vojska prešla je teritorij Donbasa s ciljem osvajanja glavnog grada Kijeva u kratkom vremenskom roku, no to se nije dogodilo. Naišla je na velik otpor ukrajinske vojske koja se brzo mobilizirala i pokrenula obranu, posebice uz pomoć cijele Europske unije, članica pojedinačno, te Sjedinjenih Američkih Država. Priča o Ukrajini i opravdanosti napada, prema ruskom predsjedniku Vladimiru Putinu započinje još u srednjem vijeku kada je kozački vođa Bogdan Hmeljnicki 1654. godine prisegnuo na vjernost ruskom caru u borbi protiv poljske vlasti nad ukrajinskim područjem (Barberić, 2023: 623). Osim kratkotrajnog razdoblja samostalnosti Ukrajine za vrijeme Građanskog rata nakon Oktobarske revolucije od 1917. do 1920. godine, zemlja je ostatak vremena bila pod ruskom vlašću uz iznimku njezinoga zapadnog dijela⁶⁸ koji je bio pod Poljskom, Litvom te Austro-Ugarskom (hasburškom) vlašću tijekom godina (Barberić, 2023: 623). „Ukrajina je kulturološki podijeljena na istočni dio, koji je pravoslavni i u znatnoj većoj mjeri rusificiran, te na zapadni dio, s grkokatoličkim stanovništvom i jačim nacionalističkim osjećajima“ (Barberić, 2023: 623).

Ukrajina proglašava neovisnost 24. kolovoza 1991. godine koja je raspadom Sovjetskog Saveza 25. prosinca iste godine stupila na snagu (Barberić, 2023: 623). Na prvim demokratskim izborima izabran je predsjednik Leonid Kravčuk čije su politike bile usmjerene prema bližoj suradnji sa Zapadom (Barberić, 2023: 623). Sporne tenzije devedesetih između Rusije i Ukrajine uzrokovao je poluotok Krim. „U prvoj polovici devedesetih u odnosima Kijeva i Moskve bilo je više nesuglasica – u vezi s pitanjem statusa Autonomne Republike Krim (čiji je teritorij sovjetski vođa Nikita Hruščov 1954. godine, obilježavajući 300. obljetnicu odluke Hmeljnickoga, iz Ruske SFSR prenio pod jurisdikciju Ukrajinske SSR), zatim podjele Crnomorske flote i statusa etničkih Rusa te ruska inicijativa za uvođenje zajedničke vojske i

⁶⁷ „Razdjelnica koja je, prema nekim autorima, i civilizacijska teče sredinom zemlje, rijekom Dnjeprom“ (Barberić, 2023: 623).

⁶⁸ „Druga, i nešto vjerojatnija, mogućnost je da bi se Ukrajina mogla raspasti duž svoje razdjelnice na dvije jedinice, od kojih bi se istočna mogla stopiti s Rusijom“ (Huntington, 1997: 209).

valute“ (Barberić, 2023: 623). Na Krimu je 1991. godine bio održan referendum o nezavisnosti od Ukrajine koju je Krimski parlament službeno proglasio u svibnju 1992. godine, no pritiskom ukrajinske politike referendumsko pitanje je povučeno, što je izazvalo rusku reakciju i proglašenje odluke o ustupanju Krima Ukrajini iz 1954. godine nevažećom (Barberić, 2023: 623). Kravčuka je na predsjedničkoj poziciji naslijedio proruski predsjednik Leonid Kučma (Barberić, 2023: 623). Ukrajina je 1994. godine postala članicom Partnerstva za mir⁶⁹, programa za vojnu suradnju NATO saveza (Barberić, 2023: 624). „U prosincu 1994. Ukrajina i Rusija, uz sudjelovanje SAD-a i Velike Britanije, potpisale su tzv. Budimpeštanski memorandum (diplomatski dokument, no ne i formalni sporazum) kojim je povučeno nuklearno oružje iz Ukrajine, a Ruska se Federacija obvezala poštovati teritorijalni integritet Ukrajine te načelo neintervencije na temelju Helsinške deklaracije“ (Barberić, 2023: 624). Spor oko Crnomorske flote bio je riješen sporazumom o podjeli ratne Crnomorske flote 1997. godine kojim je Rusija dobila pravo na držanje vojno-pomorske baze u krimskoj luci Sevastopolj do 2017. godine, za koje je predsjednik Juščenko 2009. obznanio kako Ukrajina nema namjeru produžiti Sporazum, dok je već sljedeći proruski predsjednik Viktor Janukovič produžio novi sporazum do 2042. godine uz dobiven popust na ruski plin od 30% (Barberić, 2023: 624). Ukrajina je iznimno strateški važna za Europu radi svog geostrateškog položaja; osim što je bila iznimno važna tranzitna ruta plinovoda i naftovoda u Europu, ona je poznata i kao *žitnica* Europe radi velike proizvodnje žita (Barberić, 2023: 624).

⁶⁹ Članica partnerstva za mir bila je i Ruska Federacija.

6.3.1. Krim 2014.

Ruskoj aneksiji Krima prethodili su masovni prosvjedi pod nazivom *Euromajdan*. Nazvani prema glavnom trgu Majdanu uz prefiks Euro u znak podrške Europskoj uniji i njezinim institucijama bili su iskazivanje građanskog nezadovoljstva ponovnog približavanja Ukrajine Rusiji. Viktor Janukovič, Ukrajinski predsjednik izabran 2010. godine, u studenom 2013. godine objavljuje ukrajinsko povlačenje iz Sporazuma o slobodnoj trgovini s Europskom unijom, uz jačanje veza s Ruskom Federacijom (Barberić, 2023: 625). Njegova odluka pokrenula je val masovnih prosvjeda koji su trajali sve do veljače 2014. godine, kada je pod pritiskom javnosti ukrajinski predsjednik Janukovič, 22. veljače 2014., pobjegao u Rusiju te ondje zatražio politički azil (Barberić, 2023: 625). Mjesec dana kasnije, 16. ožujka 2014. godine na Krimu je održan referendum⁷⁰ o pripajanju Ruskoj Federaciji, čime Krim postaje dijelom ruskog teritorija, a čije pripojenje nije priznato od strane međunarodne zajednice (Barberić, 2023: 626). Pripojenje Krima dovelo je do sve većih nemira na istočnim granicama Ukrajine, na područjima gdje živi većinsko, rusko stanovništvo sa zahtjevima za pripojenje Rusiji, što je označilo početak sukoba na granici koji traje i danas. Oblasti Donjeck i Luhansk proglasile su svoju neovisnost i proglasile svoje narodne republike u travnju 2014. godine, dok su se sukobi s proruskim jedinicama proširili i na područje grada Mariupolja (Barberić, 2023: 626). Europska unija je ponajprije osudila navedene *secesionističke pokrete* za ujedinjenje s Rusijom, te nakon pripojenja Krima i izbijanja sukoba nametnula je Rusiji sankcije, međunarodna zajednica je izbacila Rusiju iz skupine G8 (Barberić, 2023: 627). Pokušaja da se sukob obuzda bilo je preko organizacija mirovnih pregovora uz pomoć Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OEES), održanih u Minsku u rujnu 2014. godine kojima se potpisalo primirje, no vrlo brzo je došlo do njegovog kršenja s obje strane (Barberić, 2023: 627). „Nakon faktične propasti prekida vatre, Protokol iz Minska 12. je veljače revidiran i dopunjen novim sporazumom u trinaest točaka, koji su potpisali Ukrajina, Rusija, Francuska i Njemačka, nazvanim Minsk II. Unatoč potpisivanju sporazuma, vojne su operacije okončane tek 17. veljače nakon što su se ukrajinske snage povukle iz bitke za grad Debalcevo, u kojem su bile u poluokruženju“ (Barberić, 2023: 627-629). Sporazum Minsk II. vrlo brzo se prekršio te su sukobi duž područja Donbasa nastavljeni sve do 2022. godine kada je nastupila nova faza sukoba.

⁷⁰ „Referendum je održan 16. ožujka, rezultati su objavljeni 17. ožujka, a već su 18. ožujka u Kremlju potpisani dokumenti i o pripajanju Krima Ruskoj Federaciji“ (Fleštinski i Stančev, 2022: 188).

6.3.2. Ukrajina 2022.

U jesen 2021. godine ruska i bjeloruska vojska su na granici s Ukrajinom provodile velike vojne vježbe što je dovelo do napetosti odnosa Rusije i NATO-a⁷¹ (Barberić, 2023: 638). No, ruska vojska nije stala samo na vojnim vježbama. „Do kulminacije napetosti došlo je nakon što je Putin 21. veljače donio odluku o priznanju samoproglšenih republika Donjecka i Luhanska te o raspoređivanju ruske vojske u odcijepljene regije. Putin je ujedno u dugom obraćanju javnosti zaniijekao ukrajinsku naciju i državnost“ (Barberić, 2023: 638). U rane jutarnje sate 24. veljače 2022. godine Rusija je s teritorija Bjelorusije i Krima počela prelaziti ukrajinsku granicu (Barberić, 2023: 638). Kao razloge za napad, Putin je u svojim javnim govorima isticao nepriznavanje ranije odluke SSSR-a da Krim⁷² postane dio Ukrajine te da je potencijalno širenje NATO-ova saveza⁷³ na Ukrajinu izravna prijetnja sigurnosti Ruskoj Federaciji. Do danas Ruska Federacija i Ukrajina nisu održale mirovne pregovore, iako je održan mirovni summit u Švicarskoj, no bez prisustva ruskih predstavnika. „Rusija je kao uvjete za obustavu ratnih operacija navela priznanje ruske suverenosti nad Krimom, provedbu „demilitarizacije i denacifikacije“ Ukrajine i osiguranje njezina neutralnog statusa“ (Barberić, 2023: 638). Iako je sada kriterije za prestanak rata uspostavila pod uvjetom da ne pregovara s aktualnim predsjednikom Volodimirom Zelenskim, te da pripojene regije Donjecka i Luhanska, uz već pripojeni Krim prizna kao dio ruskog teritorija. U novoj fazi ratovanja, Ukrajina je u kolovozu ove godine prešla rusku granicu, a ukrajinski vojnici osvojili su dvadesetak sela u Kurskoj oblasti, te su započeli sa napadima dronova na Moskvu kako bi "vratili rat na ruski teritorij".

⁷¹ „NATO je 2018. godine Ukrajini službeno dodijelio status zemlje kandidatkinje, no Moskva je smatrala mogućnost ulaska Ukrajine u NATO novim zadiranjem u prostor koji je u strateškom smislu smatrala svojom zonom te je tražila neutralnost Ukrajine“ (Barberić, 2023: 638).

⁷² „Putin je svoju agresiju pokušao opravdati koristeći se s jedne strane „priznanjem pravnog statusa Krima“ i suradnjom Ukrajine s NATO-om s druge strane. Ovo drugo navodno je ugrožavalo sigurnost Rusije i status ruskog jezika u Ukrajini“ (Fleštinski i Stančev, 2022: 217).

⁷³ Članstvo Ukrajine u NATO-u, Ruska Federacija smatra izravnom prijetnjom nacionalnoj sigurnosti i teritorijalnoj cjelovitosti (Fleštinski i Stančev, 2022: 217).

7. Sirija 2011.

Rat u Siriji je od svog početka 2011. godine pa sve do danas prerastao u jedan od najkompleksnijih sukoba 21. stoljeća. Ono što je počelo kao svrgavanje vlasti sirijskog predsjednika Bašara Al-Asada 2011. godine prosvjedima pokrenutima valom Arapskog proljeća koje se proširilo i na Siriju, vrlo brzo se proširilo u sukob u koji su se radi interesa uključile široke koalicije od susjednih arapskih zemalja poput Katar, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Irana, Iraka, Turske, ali i međunarodnih koalicija SAD-a, NATO-a, Velike Britanije, Rusije i ostalih. Budući da je sukob opširan i kompleksan, važno je istaknuti dva interesa – interes Sjedinjenih Američkih Država i interes Ruske Federacije.

7.1. Sjedinjene Američke Države i Sirija

Sjedinjene Američke Države svoju su prvu intervenciju u Siriji provele 1949. godine kada je uz pomoć američke tajne službe, CIA-e i Husnija al-Zaima izvršen vojni udar i srušen prvi sirijski predsjednik Šukri al-Kuvatli koji je na vlasti bio od Sirijskog proglašenja neovisnosti 1946. godine (Barberić, 2023: 612). „Iste je godine novi vojni udar izveo proamerički pukovnik i etnički Kurd Adib al-Šišakli uz pomoć časnika Druza te podršku CIA-e“ (Barberić, 2023: 612). Šišakli je bio na vlasti do 1954. godine kada ponovno dolazi do vojnog udara i odmicanja od američkog utjecaja, te se Sirija približava više Egiptu s kojim i 1958. godine ulazi u zajedničku, Ujedinjenu Arapsku Uniju pod vodstvom egipatskog predsjednika Gamala Abdela Namera (Barberić, 2023: 612). Sirijsko nezadovoljstvo s Egipatskom dominacijom u Uniji dovodi do njenog raspuštanja 1961. godine (Barberić, 2023: 612). Doći će do još dva vojna puča nakon kojih smjenom vlasti bivši ministar obrane alavit Hafez al-Asad 1970. godine preuzima vlast nad Sirijom (Barberić, 2023: 612). Za vrijeme Hafezove vladavine, već 1973. godine dolazi do nemira i nezadovoljstva sunitskog dijela stanovništva, čije nasilne prosvjede guši državna vojska, koji se ponovno javljaju nakon Iranske revolucije 1980. godine (Barberić, 2023: 612). Do kulminacije dolazi 1982. godine kada se u Siriji javlja pokret Muslimanskog bratstva Sirije koji je istovremeno sudjelovao u vojnom sukobu u Libanonu protiv izraelskih snaga (Barberić, 2023: 613). Nakon smrti Hafeza al-Asada 2000. godine, nasljeđuje ga sin Bašar al-Asad koji započinje smanjivanje represije režima, oslobađa političke zatvorenike, na inicijativu Sjedinjenih Američkih Država povlači svoje vojne snage iz Libanona⁷⁴ i uspostavlja stabilnije odnose s Turskom koji su bili narušeni radi pitanja suvereniteta nad regijom Hatay koju je Turska bila pripojila 1937. godine, ali i suradnje sirijskog režima s Radničkom strankom Kurdistana (Barberić, 2023: 613). Sirija je geostrateški važna jer njen teritorij pruža mogućnost tranzita energenata s Bliskog istoka. „Katar je 2009. predložio gradnju plinovoda kojim bi se plin preko Saudijske Arabije, Jordana, Sirije i Turske prenosio dalje prema Europi, što je Asad odbio ne želeći ugroziti ruski udio na europskome plinskom tržištu“ (Barberić, 2023: 614). Sirijski plan za izgradnju novog plinovoda koji bi se protezao od Plinskog polja Južni Pars u Perzijskom zaljevu pa sve do sirijske obale na Mediteranu koji je sklopila s Irakom i Iranom ozbiljno je ugrozio interese susjednih zemalja stvarajući time pogodno tlo za formiranje savezništava za svrgavanje Bašara al-Asada s vlasti (Barberić, 2023: 614). Nestabilnosti vlasti Bašara al-Asada pridonijeli su i masovni, nasilni prosvjedi koji su se proširili zemljom počevši

⁷⁴ „SAD je, nakon zahladnjenja odnosa s Damaskom, 2005. godine u tajnosti počeo financirati oporbu sirijskom režimu“ snaga (Barberić, 2023: 613).

u travnju 2011. godine kao nastavak tzv. Arapskog proljeća koje je zahvatilo i ostale susjedne zemlje u regiji. Sirijski se teritorij podijelio na onaj pod nadzorom vladajućeg režima Bašara al-Asada, drugi dio teritorija kontrolirale su oporbene paravojne jedinice koje su djelovale u više desetaka različitih organizacija pod krovnom nazivom Nacionalna koalicija sirijskih revolucionarnih i oporbenih snaga, treći dio bio je pod kontrolom oporbene grupacije islamističke skupine i na posljednji dio teritorija koji su kontrolirale kurdske formacije Narodne zaštitne jedinice koje su ujedno povezane i s Kurdskom radničkom strankom iz Turske (Barberić, 2023: 614). U sukob se u početku neizravno, samo putem slanja financijske pomoći i oružja uključuju i države koje imaju svoj interes u sukobu, a kasnije i izravno slanjem svojih vojnika. Oporbene snage su podržavale zapadne sile, Izrael, Turska, Saudijska Arabija, Katar i Ujedinjeni Arapski Emirati (Barberić, 2023: 614). Režim Bašara al-Asada podržavaju Iran, Hezbollah (Libanon), Ruska Federacija i Kina (Barberić, 2023: 614). Posljedice sirijskoga građanskog rata 2015. godine osjetila je cijela Europa, kada je krenuo veliki izbjeglički val iz devastirane Sirije prema Europi. Naime, dio oporbe se radikalizirao i osnovao radikalnu islamističku skupinu pod nazivom Islamska država Iraka i Levanta (Barberić, 2023: 615). Zapadni saveznici sve se više ujedanjuju po pitanju prioriteta suzbijanja⁷⁵ Islamske države koja je na teritoriju oko grada Rakke pokušala organizirati i svoju administrativnu vlast 2013. godine koja se proširila i na područje Iraka (Barberić, 2023: 616).

⁷⁵ „U napadima su sudjelovali i američki regionalni saveznici Saudijska Arabija, Jordan, Katar, Bahrein i Ujedinjeni Arapski Emirati“ (Barberić, 2023: 616).

7.2. Ruska Federacija i Sirija

Osim što je 2011. godine Bašar al-Asad odbio Katarski prijedlog za izgradnjom novog plinovoda kojim bi monopol nabave plina iz Ruske Federacije u Europu bio ugrožen, Rusija i Sirija održavaju dobre odnose još od pedesetih godina dvadesetog stoljeća kada je Sirija imala stabilan diplomatski odnos sa sovjetskim savezom (Barberić, 2023: 616). Nadalje, Rusija je uz postojeću vojnu bazu u Tartusu i ugovorima o prodaji oružja imala i velik izvoz dobara, kao i investicijska ulaganja u Siriju u vrijednosti 20 milijardi dolara 2010. godine (Barberić, 2023: 616). Ruska vojska izravno se uključuje u sukob u jesen 2015. godine te zračnim napadima štiti teritorij pod nadzorom Bašara al-Asada i režimskih postrojbi koje do danas imaju većinski dio teritorija pod kontrolom. Islamska država je suzbijena, dio Sirijskog teritorija ostao je pod kontrolom Kurdskih snaga unutar svog autonomnog područja, a dio pod pobunjenicima s kojima se vlast Bašara al-Asada često sukobljava s obzirom na to da djeluju kao dvije paralelne vlade (Barberić, 2023: 616). „Nakon što je među arapskim državama pokrenuta inicijativa za obnovu dijaloga i diplomatskih veza s Damaskom, faktično je priznat Asadov ostanak na vlasti te neuspjeh revolucije“ (Barberić, 2023: 619). Bašar al-Assad uzvratio je podršku ruskom predsjedniku. „Sirijski predsjednik Bashar al-Assad ponudio je ruskom predsjedniku Vladimiru Putinu svoju podršku u sukobu u Ukrajini...“ (France24.com, 2023).

8. Temeljne razlike američkog i ruskog vojnog i humanitarnog intervencionizma

Nakon prikaza primjera i ruskih vojnih intervencija i američkih humanitarnih intervencija, možemo primijetiti temeljene razlike između vanjskopolitičkih ciljeva intervencija, što je ujedno i istraživačko pitanje ovoga rada. Američki humanitarni intervencionizam za vanjskopolitički cilj nakon kraja Hladnog rata imao je očuvanje statusa svjetske velesile. „Većina Amerikanaca nije prestala vjerovati da će im sigurnost biti zajamčena samo ako svijet sve više bude nalikovao na njihovu zemlju i ako se druge zemlje povinuju volji Sjedinjenih Država“ (Westad, 2021 [2017]: 627). No, Sjedinjene Američke Države nisu intervenirale isključivo radi svog altruizma⁷⁶, već radi toga što im je prema realističkoj teoriji međunarodnih odnosa bilo u nacionalnom interesu⁷⁷. „Umjesto toga su se Sjedinjene Države upuštale u ono što supersile čija je moć u opadanju uvijek i čine: u uzaludne i nepotrebne ratove daleko od vlastitog teritorija, ratove u kojima postaje nejasna granica između neposrednih sigurnosnih potreba (pa i interesa) i dugoročnih strateških ciljeva“ (Westad, 2021 [2017]: 631).

No, američke intervencije nakon završetka Hladnog rata⁷⁸ nisu imale dobru reputaciju, s obzirom na njihov uspjeh. „Opadajuća učinkovitost zapadnih vojnih intervencija imala je niz negativnih posljedica ne samo za Zapad, nego i za cjelokupnu međunarodnu zajednicu također“ (Marek, 2019: 265). Na lošu percepciju intervencija Sjedinjenih Država utjecao je narativ da se često radilo o humanitarnim intervencijama, ali i velik utjecaj imala je činjenica da sve intervencije nisu imale odobrenje Vijeća sigurnosti. Intervencije koje nisu odobrene od strane Vijeća sigurnosti ostavljaju prostor da se „... dovodi u pitanje postojeći poredak, bio on regionalni ili međunarodni“ (Pohlmann, 2020: 249).

⁷⁶ „Uzaludno se vraćati na redovito isticano vjerovanje da su demokratski režimi po prirodi miroljubivi. Oni su miroljubivi samo s obzirom na društveni pakt koji su tijekom povijesnog građenja identiteta satkali sa svojim javnim mnijenjem. (...) SAD same sebi pripisuju misiju planetarne sigurnosti koja se začudo poklapa s njihovim interesima“ (Conesa, 2012: 267).

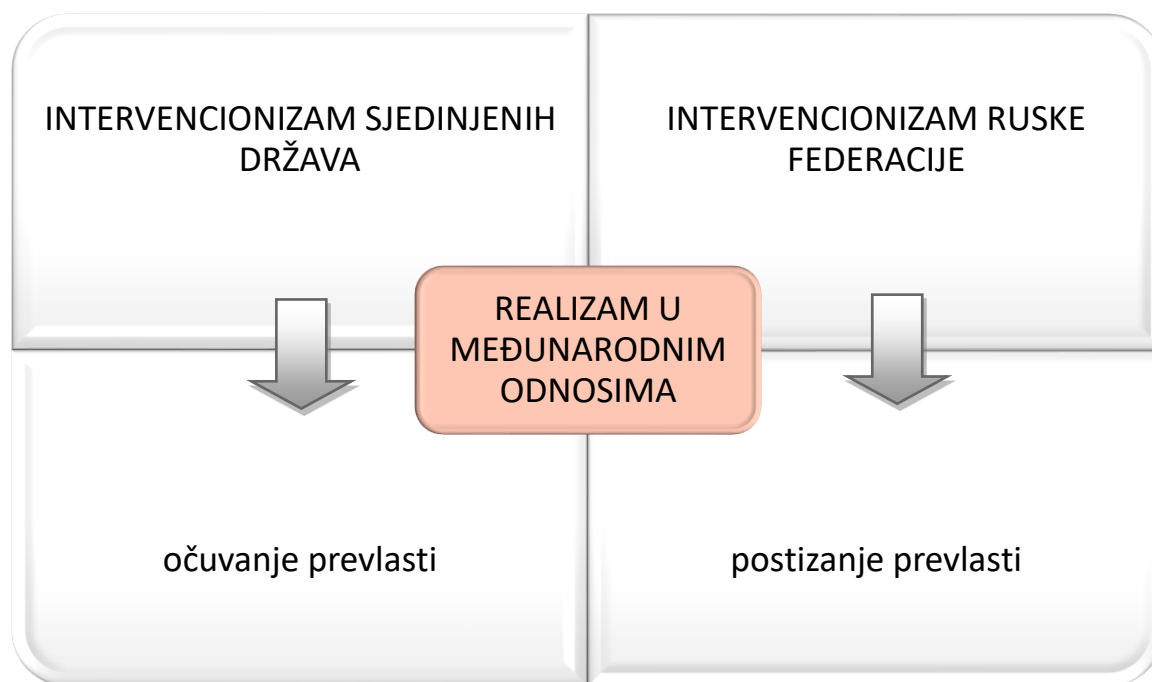
⁷⁷ „Umjesto kombinacije ograničenih i preciznih vojnih akcija i međunarodne policijske suradnje, što bi bila razumna reakcija, Bushova administracija je iskoristila međunarodnu unipolarnu konstelaciju da nasrne na svoje neprijatelje i okupira Afganistan i Irak“ (Westad, 2021 [2017]: 628).

⁷⁸ Završetkom Hladnog rata, želja za vojnom dominacijom Sjedinjenih Država u svijetu im je „... dala odriježene ruke da poduzmu militarizirane humanitarne akcije na Karibima, u Africi, Europi i na Bliskom istoku, gdje je njihov osjećaj moralne obveze da poboljšaju svijet bio u punom prikazu“ (Henriksen, 2022: 257).

S druge strane jača ruski vojni intervencionizam koji je pomiješan s preventivnim intervencionizmom nakon kraja Hladnog rata čiji je vanjskopolitički cilj bio očuvanje "svog"⁷⁹ teritorija pritom primjenjujući dvostruko tumačenje suvereniteta, što na navedenim primjerima označava primjenu "postsovjetskog" suvereniteta gdje Ruska Federacija teritorije bivšeg Sovjetskog Saveza smatra svojim ekskluzivnim interesnim područjem, a svako djelovanje na tom području smatra izravnom ugrozom nacionalnog suvereniteta. „... Rusi dekolonizaciju doživljavaju kao teritorijalno izvlaštenje. Dakle, Moskva će sigurnost svoje južne granice i dalje smatrati unutrašnjim, a ne međunarodnim problemom“ (Conesa, 2012: 111).

Stoga, potvrđuje se glavna hipoteza (H1) da su Sjedinjene Američke Države intervenirale kako bi očuvale svoju unipolarnu poziciju velesile u međunarodnim odnosima, dok je Ruska Federacija intervenirala s ciljem jačanja moći i postizanja statusa velesile. Prvu pomoćnu hipotezu potvrđujem kroz primjere američkih intervencija vođenih liberalnim pristupom usmjerenim na humanitarnu pomoć u drugim državama, dok je Rusija djelovala na području bivšeg Sovjetskog Saveza vođena realističkim načelima međunarodnih odnosa i dvojakim tumačenjem suvereniteta. Druga pomoćna hipoteza, da su Sjedinjene Američke Države iako formalno primjenjujući liberalistički pristup u stvarnosti koristile značajke realističke strategije, također je potvrđena u ovom radu. Intervencije, bilo vojne ili humanitarne, koriste se kao sredstvo vanjske politike za ostvarivanje moći u međunarodnim odnosima, što potvrđuje i treća pomoćna hipoteza, uz zaključak i potvrdu četvrte pomoćne hipoteze da najmoćnije države na globalnoj sceni mogu i jesu inicijatori intervencija koje im u datom trenutku najviše odgovaraju, unatoč protivljenju međunarodne zajednice.

⁷⁹ „Na području bivšeg Sovjetskog Saveza nije svaki antikomunist demokrat, a nije ni svaki demokrat protivnik ruskog imperijalizma“ (Kissinger, 1994: 815).



Slika 1. Vizualni prikaz komparacije humanitarnog i vojnog intervencionizma

Pretpostavka da su države racionalne i da će donositi racionalne odluke relativizira pitanje što uopće jest racionalnost? Zapravo je odgovor na to pitanje iznimno složen. Racionalnost je univerzalan pojam, no svatko za sebe, pa i država za sebe može tvrditi da je racionalna. Pojam je to koji podrazumijeva da se uzmu u obzir sve dostupne činjenice i na se na temelju njih objektivnom analizom formiraju mišljenja, odnosno odluke o određenim pitanjima. Primjerice, Ruska Federacija ima dvostruko tumačenje državnog suvereniteta. Kada se radi o državama koja nisu od nacionalnog interesa Ruske Federacije, onda tumači suverenitet tih zemalja kao nepovrediv i nužan poštivanju međunarodnog prava i njegovih pravila (Deyermond, 2016: 957). Klasični westfalški model vanjskopolitičkog tumačenja državnog suvereniteta Ruska Federacija primjenjuje na sve države koje se nalaze izvan njezine interesne sfere čime prihvaća pravnu jednakost država i njihovog suvereniteta (Deyermond, 2016: 957). Kosovo, Irak i Sirija (Deyermond, 2016: 261-265), a danas i Bolivija⁸⁰ su primjer westfalskog modela tumačenja

⁸⁰ Nakon neuspjelog pokušaja vojnog puča u Boliviji, ruski predsjednik Vladimir Putin bolivijskom je predsjedniku Luisu Arceu izrazio podršku i poručio kako se nada da više neće biti više uplitanja u njegovu vlast (Barrons.com, 2024). General oružanih snaga Bolivije, Juan Jose Zuniga s vojskom i oklopnim vozilima upao u predsjedničku palaču, 26. lipnja 2024. Netom prije ulaska u predsjedničku palaču medijima je poručio kako smatra da Bolivija ide u lošem smjeru, te da je za gospodarsku krizu kriva trenutna vlada zajedno s predsjednikom Zunigom. Puč je propao isti dan, a general je uhićen i smijenjen (Reutersconnect.com, 2024).

suvereniteta. Postsovjetski model⁸¹ tumačenja suvereniteta primjenjuje prema državama bivšeg Sovjetskog Saveza koje smatra i dalje svojom interesnom sferom utjecaja (Deyermond, 2016: 957). Što bi značilo da bilo kakva ugroza suvereniteta postsovjetskih država⁸² za Rusku Federaciju označava izravnu ugrozu Ruske Federacije (Deyermond, 2016: 968). Ovdje se ponovno možemo vratiti na pitanje o racionalnosti kada govorimo o ruskom, dvostrukom tumačenju državnog suvereniteta⁸³. Integracija bivših sovjetskih država u NATO savez⁸⁴ još je jedna od ugroza ruskog suvereniteta. „Na pokušaj Zapada da unovači Ukrajinu u svoj ekonomski sustav, Putin je odgovorio potporom ratu za odcjepljenje Istočne Ukrajine i pripojenjem Krima koji drži "našom Svetom Gorom" (Montefiore, 2019 [2016]: 736). Za Kissingera „Rusija djeluje u skladu s vlastitim geografskim i povijesnim imperativima (...) Njezini su autoritarni vođe stoljećima pokušali zaštititi golemi ruski teritorij sigurnosnim pojasom nametnutim oko njezinih razvedenih granica; danas se taj prioritet još jedanput očituje napadom na Ukrajinu“ (Kissinger, 2022: 449).

⁸¹ „Rusija je iz carističkog i komunističkog doba naslijedila koncepciju dvostruke granice po kojoj bi satelitske zemlje trebale štiti srce zemlje od invazija. Ruska dijaspora, koja se nakon 1991. raspršila po bivšim zemljama SSSR-a, danas je novi argument uplitanja koji podsjeća na teze o panslavizmu koje su dolazile iz ruskih nacionalističkih krugova“ (Conesa, 2012: 110).

⁸² „Ali pokušaji približavanja Ukrajini, Moldovi ili baltičkim zemljama bili bi tretirani sasvim drugačije. Pokušaj američkog razgraničenja u Europi, ako bi se proširio na te zemlje, bio bi svakako tretiran znatno drukčije i ruska politika bi možda bila mnogo odlučnija u upotrebi svih sredstava da zaustavi približavanje NATO-a“ (Vukadinović, 1997: 94).

⁸³ „Ruska vanjska politika pretvara mistično domoljublje u imperijalno polaganje prava, uz trajnu percepciju nesigurnosti koja proizlazi iz drevne ranjivosti na mogući napad preko istočnoeuropske granice“ (Kissinger, 2022: 449).

⁸⁴ „Upravo ruske reakcije na širenje NATO-a izazvale su i najviše sporova, kako unutar SAD-a tako i u članicama NATO-a. Po nekim zapadnim mišljenjima, širenje je trebalo izvršiti odmah, ne ostavljajući nikakve šanse ruskoj politici da razvije antinativsku kampanju i da traži neke ustupke“ (Vukadinović, 1997: 90).

Država	Ruska intervencija	Američka intervencija	Sukob završen	Vojna intervencija	Humanitarna intervencija	Vijeće sigurnosti UN-a
Gruzija	Da	Ne	Ne	Da	Ne	Ne
Moldavija	Da	Ne	Ne	Da	Ne	Ne
Ukrajina	Da	Ne	Ne	Da	Ne	Ne
Sirija	Da	Da	Ne	Da	Da	Ne
Irak	Ne	Da	Ne	Da	Da	Ne
Somalija	Ne	Da	Ne	Da	Da	Da
Bosna i Hercegovina	Ne	Da	Da	Da	Da	Da
Kosovo	Ne	Da	Da	Da	Da	Ne
Afganistan	Ne	Da	Da	Da	Da	Da

Tablica 1. Intervencije po državama i podaci o dovršenosti sukoba

U gore navedenoj tablici agregirana je podjela prema državama u kojima su intervencije izvršene. „Sukob završen“ označava je li sukob formalno završen. „Vojna intervencija“ označava je li bilo uporabe vojne sile i je li odmah bilo vojne aktivnosti po intervenciji. „Humanitarna intervencija“ označava je li intervencija uključivala humanitarnu pomoć i je li bila provedena radi humanitarnih razloga. Posljednje polje „Vijeće sigurnosti“ označava je li Vijeće bilo suglasno s navedenom intervencijom.

9. Zaključak

Intervencionizam, kao instrument vanjske politike, velike sile koriste i tumače u skladu s vlastitim interesima. Nakon završetka Hladnog rata, bivši predvodnici suprotstavljenih blokova – Sjedinjene Američke Države i Ruska Federacija – i dalje demonstriraju svoju moć kroz niz intervencija diljem svijeta. Temeljna razlika između ovih velesila leži u njihovim vanjskopolitičkim ciljevima. Rusija nastoji povećati svoj utjecaj osobito u bivšim sovjetskim republikama i ponovno postići status ključne svjetske sile, dok Sjedinjene Američke Države nastoje očuvati ulogu "svjetskog policajca" i unilateralnu moć u globalnim pitanjima, s ciljem održavanja globalne stabilnosti i širenja demokracije. Jedan od ključnih primjera u kojima su se ove dvije sile našle na suprotnim stranama jest građanski sukob u Siriji, gdje su Rusija i Sjedinjene Američke Države intervenirale, ali s različitim ciljevima i pristupima. Dok je Ruska Federacija opravdala svoju intervenciju pozivanjem na suverenitet sirijske vlade i potrebu za stabilnošću, Sjedinjene Američke Države su se usredotočile na humanitarne ciljeve i borbu protiv terorizma istovremeno osiguravajući vlastiti geopolitički interes.

S druge strane, u bivšim sovjetskim republikama poput Gruzije, Moldavije i Ukrajine, ruske vojne intervencije odražavaju njezinu potrebu za očuvanjem regionalne sfere utjecaja. Ove su zemlje, međutim, izrazile želju za euroatlantskim integracijama (EU, NATO) što dodatno potiče sukob između Ruske Federacije i zapadnih sila. Ukrajinski slučaj, s naglaskom na aneksiju Krima 2014. i invaziju 2022., najizrazitiji je primjer sukoba interesa, pri čemu Ruska Federacija koristi vojnu silu kako bi spriječila širenje zapadnog utjecaja, dok Zapad, predvođen Sjedinjenim Američkim Državama, nastoji podržati suverenitet i integritet Ukrajine. Sjedinjene Američke Države, s druge strane, provode intervencije koje opravdavaju humanitarnim razlozima, no uglavnom ih vrše ondje gdje postoji američki interes za očuvanje svoje globalne dominacije. Intervencije u Iraku, Afganistanu, Kosovu i Siriji primjeri su koji pokazuju kako Sjedinjene Američke Države koriste vojnu silu kako bi očuvale svoj međunarodni status i utjecaj, često opravdavajući intervencije potrebom za očuvanjem svjetskog poretka i prevencijom humanitarnih katastrofa. Međutim, ove intervencije također ukazuju na kompleksnu mrežu interesa, jer Sjedinjene Američke Države, poput Ruske Federacije, koriste intervencionizam kao sredstvo za održavanje svoje političke, vojne i ekonomske moći.

Interpretacija ovih primjera jasno pokazuje prisutnost teorije realizma u međunarodnim odnosima u kojima sigurnosna dilema igra ključnu ulogu u oblikovanju sukoba. Ruskom invazijom na Ukrajinu, zapadni blok, predvođen NATO-om i Europskom unijom, ubrzo se

ujedinio u osudi ruske agresije. Zapadni akteri su kroz niz sankcija i vojnu pomoć Ukrajini jasno izrazili svoj stav prema ruskim oružanim akcijama. Do lipnja 2024. godine, Europska unija donijela je 14. paket sankcija protiv Ruske Federacije, dok je Ukrajina dobila status kandidata za članstvo u EU, čime se nastavlja njezina integracija u zapadni blok. Osim toga, sigurnosna dilema postaje još izraženija s potpisivanjem novih sporazuma o uzajamnoj pomoći. Rusija je u lipnju 2024. godine sklopila sporazum sa Sjevernom Korejom, dok Sjedinjene Američke Države već imaju sporazume s Tajvanom. Sukobi oko nuklearnog naoružanja dodatno pogoršavaju ovu dilemu. Povlačenje Sjedinjenih Američkih Država iz Sporazuma o kontroli nuklearnog oružja 2018. godine stvorilo je zabrinutost da se svjetske sile vraćaju u stanje utrke u naoružanju, gdje svaka strana interpretira poteze druge kao prijetnju vlastitoj sigurnosti. U realističkoj teoriji međunarodnih odnosa, preventivni rat je često korišten mehanizam za očuvanje moći, a Ruska Federacija svoje je intervencije opravdavala upravo kroz ovaj pristup, tvrdeći da su njezini postupci odgovor na širenje prijetnji. Sjedinjene Američke Države su, s druge strane, tijekom mandata predsjednika Joea Bidena, završile svoju intervenciju u Afganistanu 2021. godine, povlačeći se nakon dvadeset godina prisutnosti. Ironično, povlačenje je omogućilo povratak talibana na vlast, onih istih protiv kojih su Sjedinjene Američke Države inicijalno započele svoju intervenciju 2001. godine.

Kako rat u Ukrajini traje, a američki predsjednički izbori 2024. godine sve su bliže, predviđanja budućih globalnih odnosa i intervencija postaju sve nesigurnija. Očigledno je da međunarodna zajednica ulazi u novu fazu odnosa, obilježenu rastućim geopolitičkim napetostima, izazovima sigurnosti i preispitivanjem moći velikih sila, što sve kulminira na globalnoj razini. Machiavelli je to sažeo u svojoj opasci kako „vladar mora imati dva straha: unutarnji, koji se odnosi na podanike, i vanjski, koji se odnosi na strane sile“ (Machiavelli [1469-1527] 2020: 107). Odluke koje će suvremeni lideri donijeti reflektiraju ovu dilemu između sile i suvereniteta, jer svijet nastavlja balansirati između straha od sukoba i želje za dominacijom u međunarodnom poretku. U takvom kontekstu, pitanje kako vođe donose svoje odluke postaje ključno. Hoće li se osloniti na strah ili ljubav, kao što je Machiavelli sugerirao: „je li bolje biti voljen negoli da te se boje, ili je bolje da te se boje negoli da te vole?“ (Machiavelli 2020 [1469-1527]: 101-102), ostaje nejasno. Bez obzira na njihov izbor, realistička teorija međunarodnih odnosa nedvosmisleno ukazuje na to da vladari moraju rješavati i unutarnje i vanjske prijetnje. Svijet, suočen s najvećim sigurnosnim izazovima od Hladnog rata, nepovratno ulazi u novo, neizvjesno poglavlje međunarodnih odnosa, u kojem će upravo ti izbori oblikovati globalnu ravnotežu moći, interesa i sigurnosti.

10. Literatura

- Barberić, H. (2023). Suvremeni ratovi i drugi oblici kolektivnog nasilja nakon 1945. godine. Zagreb: Školska knjiga d.d.
- Barić Punda, V. (2007). (Ne) Dopustivost humanitarne intervencije. *Adrias* : zbornik radova Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu(14), str. 29-49.
- Boban, D. (2011). Polupredsjednički sustavi Rusije i Poljske. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Buzar, S. (2020). Realizam i teorija pravednog rata. Zagreb: Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Disput d.o.o.
- Chiriac, O. R. (2023). The Foreign Policy of the Russian Federation: Implications for Black Sea Security. Cham: Palgrave Macmillan.
- Conesa, P. (2012). Proizvodnja neprijatelja ili kako ubijati mirne savjesti. Zagreb: TIM Press d.o.o.
- Deyermund, R. (2016). The Uses of Sovereignty in Twenty-first Century Russian Foreign Policy. *Europe-Asia Studies*, 68(6), str. 957-984.
- Ellison, J. H. (2006). Boris Yeltsin And Russian's Democratic Transformation. Seattle i London: University of Washington Press.
- Fleštinski, J., & Stančev, M. (2022). Bitka za Ukrajinu: Treći svjetski rat? Zagreb: Stilus knjiga.
- Henriksen, T. (2022). America's Wars: Interventions, Regime Change, and Insurgencies after the Cold War. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hobbes, T. (2004 [1651]). *Levijatan*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- Huntington, S. P. (1997). Sukob civilizacija i preustroj svjetskog poretka. Zagreb: IZVORI d.o.o.
- Kissinger, H. (1994). *Diplomacy*. New York: Simon & Shuster Paperbacks.
- Kissinger, H. (2022). *Vodstvo: Šest studija svjetske strategije*. Zagreb: Školska knjiga.
- Knott, S. (2024). University of Virginia. George H.W. Bush: Foreign Affairs. Dohvaćeno iz Millercenter.org: <https://millercenter.org/president/bush/foreign-affairs>
- Kovačević, B. (2016). Amerika kao imperij. *Politička misao*, 53(1), 35-50.
- Krastev, I. i. (2020). Kraj doba oponašanja: Zašto Zapad gubi bitku za demokraciju. Zagreb: TIM press d.o.o.
- Machiavelli, N. (2020 [1469-1527]). *Vladar ili De Principatibus*. Zagreb: Disput.

- Marek, M. (2019). Conclusions: on the effectiveness of Western interventions - the more we practice, the less we achieve? U M. Marek, *Western Military Interventions after the Cold War* (252-267). New York: Routledge.
- Matić, D. i. (2010). Humanitarni intervencionizam: Etička, pravna i sigurnosna pitanja u 21. stoljeću. *Polemos : časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* XIII (25), str. 51-76.
- Mearsheimer, J. J., & Rosato, S. (2023). *How States Think: The Rationality of Foreign Policy*. New Haven & London: Yale University press.
- Montefiore, S. S. (2019 [2016]). *Romanovi 1613.-1918*. Zagreb: Školska knjiga.
- Pennings Paul, K. H. (2006 [1999]). *Doing Research in Political Science*. London: SAGE Publications.
- Picula, B. (2016). Iračka zima između demokracije i građanskog rata. *Političke analize*, 7(28), 7-11.
- Pohlmann, C. (2020). *Unauthorised Humanitarian Interventions in World Politics*. Duisburg: Springer VS.
- Singh, R. (2012). *Barack Obama's Post-American Foreign Policy: The Limits of Engagement*. London & New York: Bloomsbury Academic.
- Vukadinović, R. (1997). Širenje NATO-a i nova europska sigurnost. *Politička misao: časopis za politologiju*, 34(4), 89-97.
- Westad, O. A. (2021 [2017]). *Povijest Hladnog rata*. Zagreb: Fraktura.
- Will-Galić, B. (2001). Teorije međunarodnih odnosa i njihova primjenjivost u vanjskopolitičkoj praksi. *Međunarodne studije*, I(2-3), 43-58.

Mrežni izvori

Barrons.com

<https://www.barrons.com/news/russia-strongly-condemns-attempted-military-coup-in-bolivia-df69bach> pristupljeno 28. srpnja 2024. godine

BBC

<https://www.bbc.com/news/articles/cql82we090vo> pristupljeno 29. srpnja 2024. godine

Foreign Affairs (2024) A Foreign Policy for the World as It Is: Biden and the Search for a New American Strategy By Ben Rhodes

<https://www.foreignaffairs.com/united-states/biden-foreign-policy-world-rhodes> pristupljeno 10. rujna 2024. godine

France24 (2023) Assad meets Putin in Moscow as Syrians mark 12 years since anti-regime uprising

<https://www.france24.com/en/middle-east/20230315-assad-meets-putin-in-moscow-as-syrians-mark-12-years-since-anti-regime-uprising> pristupljeno 10. rujna 2024. godine

Hrvatska enciklopedija

<https://www.enciklopedija.hr/clanak/liga-naroda> pristupljeno 29. kolovoza 2024. godine

Miller Center. University of Virginia (2024) George H.W. Bush: Foreign Affairs By Stephen Knott

<https://millercenter.org/president/bush/foreign-affairs> pristupljeno 10. rujna 2024. godine

Miller Center. University of Virginia (2024) Bill Clinton: Foreign Affairs By Russell L. Riley

<https://millercenter.org/president/clinton/foreign-affairs> pristupljeno 10. rujna 2024. godine

Miller Center. University of Virginia (2024) George W. Bush: Foreign Affairs By Gary L. Gregg II

<https://millercenter.org/president/gwbush/foreign-affairs> pristupljeno 10. rujna 2024. godine

Miller Center. University of Virginia (2024) Barack Obama: Foreign Affairs By Michael Nelson

<https://millercenter.org/president/obama/foreign-affairs> pristupljeno 10. rujna 2024. godine

Miller Center. University of Virginia (2024) Donald Trump: Foreign Affairs By Benjamin C. Waterhouse

<https://millercenter.org/president/trump/foreign-affairs> pristupljeno 10. rujna 2024. godine

Miller Center. University of Virginia (2024) Joe Biden: Foreign Affairs By Steven Levington

<https://millercenter.org/president/biden/foreign-affairs> pristupljeno 10. rujna 2024. godine

Organization for Security and Co-operation in Europe: Helsinki Final Act

<https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf> pristupljeno 09. rujna 2024. godine

ReutersConnect.com

https://www.reutersconnect.com/all?id=tag%3Areuters.com%2C2024%3Anewsml_RW419227062024RP1%3A13&search=all%3AAbolivia pristupljeno 28. srpnja 2024. godine

https://www.reutersconnect.com/all?id=tag%3Areuters.com%2C2024%3Anewsml_RW373725062024RP1%3A3&search=all%3Ageorgia pristupljeno 29. srpnja 2024. godine

https://reutersconnect.com/all?id=tag%3Areuters.com%2C2024%3Anewsml_RW364025062024RP1%3A5&search=all%3Ageorgia pristupljeno 29. srpnja 2024. godine

United Nations (2024) United Nations Charter.

https://www.un.org/en/about-us/un-charter?_gl=1*1ge70d9*_ga*MTk2Njk1ODc5MS4xNzI0OTQ4MTU3*_ga_TK9BQL5X7Z*MTcyNjAwNDk2Mi40LjEuMTcyNjAwNTMxNC4wLjAuMA.. pristupljeno 10. rujna 2024.

United Nations (2024) Security Council

<https://main.un.org/securitycouncil/en/content/what-security-council#:~:text=The%20Security%20Council%20held%20its,Headquarters%20in%20New%20York%20City> pristupljeno 10. rujna 2024.

World Politics Review (2024) U.S. Foreign Policy Under Biden

<https://www.worldpoliticsreview.com/biden-us-foreign-policy/> pristupljeno 10. rujna 2024. godine

Sažetak

Ovaj rad analizira sve učestaliju primjenu vojnih intervencija kao sredstva ostvarivanja vanjskopolitičkih ciljeva u posthladnoratovskim međunarodnim odnosima. Suvremene intervencije često uključuju koalicije država s različitim interesima, čime se stvaraju složeni sukobi koji dodatno destabiliziraju globalnu sigurnost. Intervencije više nisu ograničene na tradicionalno ratovanje, već obuhvaćaju i političke, ekonomske te humanitarne aspekte. U fokusu je komparativna analiza intervencija Sjedinjenih Američkih Država i Ruske Federacije, s naglaskom na njihove vojne i humanitarne akcije nakon Hladnog rata. U analizu su uključene američke intervencije u Iraku, Afganistanu, Somaliji, Bosni i Hercegovini, Kosovu i Siriji te ruske intervencije u Gruziji, Moldaviji, Siriji i Ukrajini. Temeljna pretpostavka rada jest da obje države koriste intervencije kao alat za povećanje svoje moći – Sjedinjene Američke Države radi očuvanja statusa velesile, dok Ruska Federacija teži njegovu postizanju. Pri tome, Sjedinjene Američke Države opravdavaju intervencije liberalnim pristupom temeljenim na ljudskim pravima, dok se Ruska Federacija oslanja na realističku teoriju međunarodnih odnosa. Rad naglašava važnost razumijevanja različitih vanjskopolitičkih ciljeva tih dviju velesila, posebno u kontekstu aktualnih sukoba, poput onih u Ukrajini i Siriji. Intervencije u 21. stoljeću postale su dominantan oblik djelovanja u međunarodnim odnosima, često usprkos otporu međunarodne zajednice.

Ključne riječi: intervencija, realizam, međunarodni poredak, Ruska Federacija, Sjedinjene Američke Države.

Abstract

This paper analyzes the increasingly frequent use of military interventions as a means of achieving foreign policy goals in post-Cold War international relations. Contemporary interventions often involve coalitions of states with varying interests, creating complex conflicts that further destabilize global security. Interventions are no longer limited to traditional warfare but encompass political, economic, and humanitarian aspects as well. The focus is on a comparative analysis of interventions by the United States and the Russian Federation, with an emphasis on their military and humanitarian actions after the Cold War. The analysis includes American interventions in Iraq, Afghanistan, Somalia, Bosnia and Herzegovina, Kosovo, and Syria, as well as Russian interventions in Georgia, Moldova, Syria, and Ukraine. The fundamental assumption of the paper is that both states use interventions as a tool to increase their power—the United States to maintain its superpower status, while the Russian Federation seeks to achieve it. In this regard, the United States justifies interventions with a liberal approach based on human rights, while the Russian Federation relies on a realist theory of international relations. The paper highlights the importance of understanding the different foreign policy goals of these two superpowers, especially in the context of current conflicts, such as those in Ukraine and Syria. Interventions in the 21st century have become a dominant form of action in international relations, often despite the resistance of the international community.

Keywords: *interventions, realism, international order, Russian Federation, United States.*